

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти**

**РОЗВИТОК ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 471 групи
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Спеціалізація: логопедія
Освітньо-професійної (наукової) програми
Дошкільна освіта
Шумська Анна Іванівна
Керівник к.пед.н., доцент Голінська Т.М.
Рецензент к.пед., доцент Кабельникова Н.В.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	7
1.1. Психолого-педагогічні проблеми естетичного розвитку особистості.....	7
1.2. Характеристика художньо-творчих здібностей у дошкільників.....	20
1.3. Методи та форми художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами образотворчої діяльності.....	24
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	33
2.1. Виявлення рівня художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку.....	33
2.2. Впровадження експериментальної методики підвищення рівня сформованості художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку.....	40
2.3. Аналіз ефективності методики підвищення рівня сформованості художньо-творчих здібностей на заняттях з мистецтва.....	47
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ	68
Додаток А. Кодекс академічної доброчесності.....	68
Додаток Б. Довідка про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці.....	70
Додаток В. Звіт про повторну перевірку кваліфікаційної роботи на унікальність.....	71

ВСТУП

Актуальність дослідження. У світлі сучасних концепцій виховання в умовах гуманізації та демократизації суспільства зростає соціальна роль творчої особистості – носія нових моральних якостей і ціннісних орієнтацій, для якого притаманні високий рівень духовності й загальної культури, здатність до саморозвитку і самоудосконалення. Соціальне оновлення, що відбувається в Україні, передбачає активізацію духовного потенціалу народу, який реалізується в естетичній культурі.

Сучасні діти дошкільного віку мають естетичний досвід, сформований в умовах впливу інформаційних ресурсів, технологій, медіа засобів сучасного суспільства. Естетичне виховання розглядається як безперервний, соціально контрольований, органічний процес «входження» дитини в соціум у процесі освоєння культурних засобів під безпосереднім керівництвом дорослого, вихователя, керівника гуртка, батьків, родини.

Варто звернути увагу, що питання естетичного розвитку та образотворчої діяльності дітей дошкільного віку розглядали такі відомі дослідники, науковці, педагоги, серед яких необхідно виділити А. Богуш, Г. Борин, О. Комаровська, К. Крутій, А. Лебедева, Н. Луцан, Г. Сухорукова, Н. Фабрицій та інші. У педагогів склалися різні теорії і підходи до визначення поняття, а також вибору методів і засобів художньо-естетичного виховання. Одне з базових понять даної категорії міститься у праці В. Маляко «Чи можна навчитися творчості?», де автор визначає художньо-естетичне виховання як цілеспрямований процес розвитку і формування творчо активної особистості дитини, яка здатна сприймати і адекватно оцінювати прекрасне як в житті, так і в мистецтві.

Загальна проблема творчості виокремлюються проблема дитячої зображувальної творчості. Значну увагу проблеми дитячої творчості приділяли такі вчені, як Е. Фльоріна, Н. Сакуліна, Н. Ветлугіна, Т. Казакова. Однією з перших Е. Фльоріна дала визначення дитячої творчості в зображувальній діяльності. Також вона стверджувала, що дитина не

пасивно копіює довкілля, а переробляє його відповідно до накопиченого досвіду і ставлення до зображуваного.

На сучасному етапі розвитку суспільства в умовах соціально-економічних трансформацій змінюються не лише структурні, але і змістовні характеристики культури і освіти, що впливають на художньо-естетичне виховання особистості в період дошкільного дитинства. У дошкільній освіті залишається невирішеним питання розробки педагогічних програм з художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку, незважаючи на різноманіття досліджень, присвячених даній проблемі. Недостатність розробок і використання в освітньому процесі програм для дітей дошкільного віку художньо-естетичної спрямованості впливає на якість виховання естетично розвиненої, творчо активної дитини-дошкільника. Перетворення, пов'язані з новими освітніми вимогами, змінюють педагогічні погляди на традиційний процес формування у дитини дошкільного віку естетичного, художнього та творчого ставлення до світу дитячої діяльності.

Актуальність проблеми художньо-естетичного спрямування дітей дошкільного віку під час організації занять з образотворчої діяльності, потреба відповідності закладу дошкільної освіти вимогам освітнього стандарту, законам України «Про освіту» і «Про дошкільну освіту», Базовій програмі «Дитина», недостатня розробленість змісту педагогічної роботи закладів дошкільної освіти на основі організації інтегрованої художньо-творчої діяльності дітей спонукали нас обрати тему дипломної роботи **«Розвиток художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами образотворчої діяльності».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Бакалаврська робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету як складова науково-дослідної теми кафедри **«Формування професійної компетентності кадрового педагогічного**

потенціалу у системі суспільних трансформаційних процесів» (№ 0117U005614).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати і експериментально перевірити ефективність методики, спрямованої на удосконалення художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами образотворчої діяльності.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання** дослідження:

1. Проаналізувати педагогічну та психологічну літературу з проблеми естетичного розвитку дітей дошкільного віку.
2. Розкрити роль та характеристика художньо-творчих здібностей у дошкільників.
3. Створити і апробувати методику підвищення ефективності розвитку художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку.
4. Проаналізувати ефективність методики організації роботи художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Об'єкт дослідження: процес художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку під час занять з образотворчої діяльності.

Предмет дослідження: методика організації художніх здібностей у процесі художньо-творчої діяльності у дітей дошкільного віку.

Методи дослідження: в основу методики нашого дослідження для вирішення поставлених завдань були використані такі методи:

1) теоретичні: аналіз психолого-педагогічної літератури, класифікація – система розподілення об'єктів за групами відповідно до визначених ознак; індукція – метод міркування від часткового до загального, дедукція – рух від загального до окремого, побудова аналогій, порівняння результатів дослідження;

2) емпіричні: спостереження, анкетування, моделювання, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний), методи математичної обробки зібраних даних.

Практична значущість роботи полягає у можливості застосування результатів роботи в практичній діяльності вихователів в закладах дошкільної освіти.

Апробація результатів дослідження. Результати випускної роботи були представлені на засіданні кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти факультету дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету та участь в дистанційній міждисциплінарній міжнародній науково-практичній конференції “SCIENCE, TRENDS AND PERSPECTIVES”, 18-19 травня 2020 р. місто Токіо, Японія – назва публікації (тези) «Формування дитячої творчості дітей дошкільного віку засобами образотворчої діяльності» та сертифікат.

Структура дослідження. Дипломна робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1. Психолого-педагогічні проблеми естетичного розвитку особистості

Культурний розвиток виступає однією з характеристик людської особистості, як якість, що притаманна конкретній людині, як спосіб побудови життя людини. Але культура не змінює історію, бо має особистісну структуру переживання, відтворення і трансформації історії в норми і цінності конкретних людей. У найзагальніших рисах культура – це матеріальний і духовний прогрес як індивідів, так і суспільства. Рівноцінними полюсами культури, які зв'язані, як наголошував М.Бахтін, суміжністю, є вселюдське – універсальне та особистісно–індивідуальне [9]. Складовою культури є мистецтво, що передає й «програмує» особистісне емоційне ставлення до світу. Оволодіння мистецтвом створює умови, завдяки яким індивід може опанувати свої почуття, відкрити або розширити здатність сприймати перспективу необмеженого розкриття ідей. Ставлення до мистецтва – суть характеристики людини, живе свідоцтво рівня, естетичне, пов'язане з мистецтвом і діяльністю, що заснована на творенні і сприйманні. Це якісне поняття, що сприяє виявленню загального через неповторну форму індивідуального, так само як і загальні якості людей виражаються через різноманітність індивідуальних доль. Художня культура маніфестує багатство духовних і творчих обдаровань людини, розкриває через особистість художній досвід сходження духу, показує її внутрішню безмежність. Художня культура людини складається залежно від ступеня і характеру освоєння нею творів мистецтва (або художніх цінностей). Глибоке їх розуміння є основою творчого світовідчуття. Воно впливає на всі

прояви життєдіяльності, способи самоствердження й самореалізації людини, її моральність.

миОсобистий сенс художньої цінності, що міститься у творах мистецтва повинен бути покладений за основу діалектичної взаємодії твору і художньої потреби суб'єкта. На думку Е. Квятковського, освоєння художньої цінності «можливе тільки як творча напруга при якій того, хто сприймає, охоплює почуття, що «я не сприймаю, я творю» [32, с. 98]. Той факт, що засобом творів мистецтва загалом можуть бути освоєні будь-які об'єктивні цінності і самі твори мистецтва можуть бути сприйняті (в глибокому розумінні – заново створені) будь-яким представником людства, яскраво свідчить: феномен художньої цінності перебуває не в об'єкті і не в суб'єкті але в їхньому конкретному співвідношенні, у взаємодії.

Сприймання художнього твору не є пасивним процесом, адже в основі повноцінного сприймання є естетичне ставлення до самого життя, яке спонукає людину водночас як до творчості, так і до потреби в ній. Звертаючись до особистісного переживання, до розуму почуттів людини, її смаків та ідеалів через активність цілісних потоків художнього твору, мистецтво створює реальні можливості цілісного орієнтаційного впливу. Важливим для сприймання мистецтва є посилення інформаційно-художнього сигналу, який змінить чи «схвилює» реципієнта. Адже автор створює нову модель образу, кожного разу демонструючи його багатовимірність, об'ємність, поліфонічність і цілісність.

Художній образ не може бути повною мірою перекладеним на мову понять, до кінця вичерпаним, бо життєвий досвід, ерудиція, здатність до співпереживання, асоціації у людей різні, так само як і глибина, і свіжість ідей творів мистецтва.

Необхідність і розуміння недовомовленості реального світу і мистецтва відбито у синтоїстській теорії, яка розглядає мистецтво як продовження життя. Людина не може створювати щось принципово нове, вона спроможна «розширити шлях, але не перервати його» [11]. Прикладом може

служувати живопису Далекого Сходу, душа якого знаходиться у незаповненому малюнком просторі, в якому вбачається незкінченне продовження земного буття. Основним своїм призначенням художники, літератори, музиканти вважали: “посіяти насіння для вирощування дерева культури як втілення вільного людського духу” [5, с. 48].

Людина є не тільки об’єктом, але й суб’єктом культурної діяльності. Її прилучення до культури означає здійснення діалогу «соціальних мов», тобто вступити в стосунки з усім, що було вже створено. Останнє не означає відмову від свого погляду на світ, своєї позиції, що дорівнювало б відмові від своєї індивідуальності, від себе як особистості. Бути «в культурі» – це вступити в спілкування з минулими та майбутніми явищами мистецтва, діалогічна природа яких базується на «двох свідомостях» і реалізується в тому випадку, якщо суб’єкти спілкування приймають і розуміють «чужу свідомість та її світ». Діалог завжди передбачає взаєморозуміння, що потребує самостійних роздумів, культурної рефлексії, заглиблення в себе. Мистецтво, що складає основу естетичної культури, сприяє осмисленню того, що в кожній людині знаходить своєрідне заломлення цілий комплекс соціального буття, притаманних їй інтересів та ціннісних спрямувань.

В основі зміни спілкування індивіда з естетичною культурою закладена потреба в переорієнтації людини, на усвідомлення своєї самоцінності, осмислення й утвердження свого місця в художньому процесі, свого значення як суб’єкта, що бере активну участь у формуванні актуального конкретно-історичного змісту естетичної культури, а відтак, і відповідальність за долю мистецтва в сучасному суспільстві.

Уявлення про неповторну унікальність індивідуума, що реалізує свою одиничність у вчинку, в сучасному контексті естетичного розвитку школярів постає як цілісна актуальна проблема, що безпосередньо пов’язана з удосконаленням процесу навчання, виховання і світи.

Проблема естетичного виховання активно досліджувалася, зокрема в межах марксистсько-ленінської естетики і радянської педагогіки і має

численні напрацювання. Окремі її аспекти були досить ґрунтовно досліджені. Наприклад, у музиці (Б.Теплов), у математиці (В.Крутецький), у малюванні (В.Кириєнко), у сфері розумової обдарованості в цілому (Н.Лейтес) і т. ін. При цьому поняття “розвиток” має більш загальне фундаментальне значення ніж «формування», яке відноситься, швидше, до безпосередньо педагогічного процесу. Термін «розвиток», на думку Б.Ананьєва і С.Рубінштейна, доцільно диференціювати, як «загальний розвиток» і «специфічний розвиток» [1; 55]. Специфічним у нашому дослідженні є естетичний розвиток особистості, який не може бути розглянутим за межами сукупності інших її властивостей і якостей, як цілісного утворення.

Звідси формування будь-яких специфічних якостей людини має здійснюватись із урахуванням усіх інших її характеристик. Тому, як вважають А.Буров та І.Пастир [14; 55], прилучення дітей до мистецтва важливе не саме по собі, а в якості засобу всебічного виховання, у процесі якого реалізуються їх індивідуальні можливості. У цьому полягає одна з основних властивостей специфіки організації естетичного розвитку дітей дошкільного віку.

Ще у 20-ті роки у психології була висунута провідна теза про єдність свідомості і діяльності. Так, С.Рубінштейн підкреслював, що, формуючись у діяльності й психіці, свідомість проявляється в поведінці і в діяльності. На цій основі “відкривається можливість йти до пізнання внутрішнього змісту особистості, її свідомості” [55, с. 69]. Отож діяльність є не тільки в цілях пізнання внутрішнього світу людини, але й результат прояву цього внутрішнього світу.

Необхідно наголосити, що у психолого-педагогічній літературі переважно висвітлювались питання вікового диференціювання дітей за провідними видами діяльності (Б.Ананьєв, Л.Божович, Л.Виготський, А.Леонт'єв, Д.Ельконін та ін.). Відносно естетичної діяльності як складової гностичної своєрідної форми дійсності, то вона виникла на більш пізньому

етапі. Для розвитку людини має значення те, що пізнання і відношення знаходяться в єдності: відношення завжди базується на пізнанні, а пізнання не існує поза відношеннями. Якщо у відображенні реальної дійсності має перевагу пізнавальний початок – мова йде про науково-теоретичну діяльність, якщо переважає відношення – це художньо-естетична діяльність. Як і пізнавальна, естетична діяльність має універсальне і самостійне значення, оскільки її елементи пронизують усі форми духовної і матеріальної діяльності [55, с. 37].

Певний вклад у вивчення особливостей естетичного розвитку дітей внесли радянські психологи. Важливими для нашого дослідження є положення Л. Виготського, що кожний вік відрізняє певне новоутворення, а саме «той новий тип побудови особистості і її діяльності, ті психічні і соціальні зміни, які в головному визначають свідомість, відношення дитини до середовища, його хід розвитку, його внутрішнє і зовнішнє життя» [17, с. 117]. Зокрема, у своїй роботі «Уява і творчість в дитячому віці» [16] Л.Виготський, спираючись на особливості структури особистості дитини, що розвивається, зафіксував ряд етапів провідної художньої діяльності. У дошкільному віці, коли головним типом діяльності є гра, дитина більш схильна до словесної творчості, яка легко поєднується з грою. На наступному етапі домінуюча образотворча діяльність – захоплення предметним малюнком. Як відмічає вчений, існує якась внутрішня поєднаність між особистістю дитини і його любов'ю до малювання [16, с. 19].

Сучасні дані Ю.Фохт-Бабушкіна [71] свідчать, що образотворче мистецтво за певних умов навчання домінує не тільки у дітей дошкільного віку, але й у дорослих людей. Говорячи про провідну художню діяльність, маємо на увазі те, що вона найбільш відповідає специфіці даного віку, належить йому і фактично виявляється. Велике значення для естетичного розвитку дитини має знання її естетичної потреби.

У науковій літературі існує достатня кількість визначень естетичної потреби. Автори використовують різноманітні терміни: «потреба в естетичних переживаннях» [52], «необхідність у задоволенні естетичних почуттів» [56], потреба в «естетичній насолоді» [50]. В дослідженнях відзначається, що найбільш повне і якісне естетичне відношення має вираження в естетичній потребі. На думку А.Бурова [14], якщо брати до уваги три етапи потреби, які запропонував Б.Ананьєв, а також те, що потреба завжди предметна, то не можна виключати діяльність по відношенню до предмету, тому що залишиться лише напруга, бажання задовольнити дану потребу, тобто лише її частину, а не потребу як таку, в усій її повноті. Якщо це не враховувати, то з визначення буде вилучено активно – діяльнісна природа потреби.

Використовуючи термін «естетична потреба», ми виходили з визначення Є.Квятковського: «Естетична потреба – це історичне прагнення, яке виникло у людини до краси і до діяльності за законами краси (художньо-естетична діяльність)» [32, с. 19]. Найбільш високим етапом розвитку естетичної потреби з естетичної активності особистості є діяльність. Її елементи існують в будь-якому матеріальному і духовному виробництві. Зокрема, вони втілені в особливій формі свідомості – мистецтві, як концентрованому вираженні естетичного ставлення людини до дійсності. В художньо-естетичній діяльності має перевагу емоційно-образний початок, а її функція полягає у формуванні ставлення людини до дійсності з точки зору норм краси та естетичного ідеалу.

Загально визнано, що мистецтво розвиває універсальну здатність людини, яка реалізується в будь якій сфері діяльності й пізнанні: в праці, в побуті, в науці і в політиці. Водночас, як вказує О. Комаровська [34, с. 29], потенційні можливості мистецтва можуть стати реально формуючими факторами лише за умови художнього ставлення особистості до самого мистецтва. Його виховний вплив на особистість є процесом двостороннім.

Він являє собою активну взаємодію художнього твору й особистості. Якщо потреби людини в мистецтві не відповідають її соціальним функціям, а сприйняття неадекватне природі самого художнього твору, то вплив мистецтва не здійснює прогресивну роль в духовному розвитку особистості і суспільства і зводиться до нуля. Крім того, в ситуації неадекватного відношення до мистецтва, воно може здійснювати негативний вплив на людину, бути причиною її деградації.

У теорії мистецтва активно досліджується проблеми його виховного впливу на особистість, соціальні функції художніх творів. Висувувалось припущення, що соціальні функції мистецтва визначають і сам вплив мистецтва, тобто проблема виховного впливу мистецтва розроблялась фундаментальною теорією лише в рамках «онтології самого мистецтва». Такий однобічний підхід до проблеми дав підставу багатьом ученим зробити висновок про те, що типологія функцій мистецтва диктує створення відповідної типології особистості. На їх думку, саме особистість є іншим, протилежним художньому твору, функціональним полюсом, який визначає характер впливу мистецтва на споживача (читач, глядач, слухач): В.Кузін [39], Н.Сакуліна [58], Л.Столович [63], Н.Кушаєв [68], В.Шестаков [75] та ін.

Вивчення особистості в аспекті дослідження її ставлення до мистецтва відноситься до конкретно – соціологічних і соціально – психологічних досліджень, які є прагматичними у своїх настановах і експериментальними за способами вивчення. В більшості досліджень особа розглядається ізольовано від специфіки самого мистецтва і його сприйняття. Звичайно, були спроби вирішити цю проблему в галузі психології мистецтва (Л.Виготський), які знайшли своє завершення в розробці особистісного аспекту ставлення до мистецтва [16; 17]. Водночас, на нашу думку, здійснити цілісний підхід до вказаної проблеми неможливо, оскільки лінії дослідження належать до різних галузей науки як у теорії, так і в їх методиці. Її розв'язання може бути здійснено на рівні більш загального

філософсько-психологічного мета підходу, що розглядає особистість, яка взаємодіє з мистецтвом, через відношенні до мистецтва. Основа такого підходу базується на онтології художньої свідомості особистості, яка допускає різні засоби розгляду проблеми [40]. Людина є особлива психологічна реальність зі своїми закономірностями естетичного розвитку і реалізується в діяльності її художньої свідомості. Сутність цих закономірностей проявляється в тому, що в основі художньої свідомості закладені особливого роду відношення до дійсності або до творів мистецтва – художньо-естетичного відношення. Саме воно, будучи активним процесом, здійснює переведення художніх цінностей художньої культури суспільства в індивідуальну систему цінностей кожної особливості.

За своєю предметною спрямованістю емоції розділяються на: інтелектуальні, моральні та естетичні. Інтелектуальні – це ті, які виникають у процесі пізнання об'єктивного світу. Моральні почуття є результатом відношень до поведінки інших людей і особистості, тому що мають свою предметну основу. У той же час естетичні емоції визначаються відношенням до прекрасного і потворного у природі, в людині, в мистецтві, в праці. Вираз емоцій має свою предметну направленість, тому вони не ототожнюють, але утримують елементи моральної і інтелектуальної оцінки, що свідчить про їх діалектичну єдність.

Особливістю естетичного виховання є те, що воно торкається усієї дійсності й усіх форм життєдіяльності людини. Так, розвиток дітей як суб'єктів естетичного ставлення і естетичної діяльності є результатом оволодіння естетично значимим досвідом, який реалізовано в навчальних предметах, праці, мистецтві. Результати досліджень показують, що дошкільного віку стає суб'єктом естетичної діяльності тільки тоді, коли починає засвоювати багатогранний досвід суспільства і суб'єктивно існуючі норми суспільства, його смаки, ідеали. Загальна культура дошкільника, розвиток його інтелектуальних здібностей, моральної зрілості визначають

рівень його естетичного розвитку. Інакше кажучи, естетична культура дітей значною мірою обумовлена рівнем їх загального розвитку [2; 3; 6; 17].

Таким чином, співчуття, хвилювання, співтворчість, як інтегративна якість і властивість людини, формуючись у художньо-комунікативній діяльності, знаходять своє відображення у всіх сферах діяльності, у тому числі і в поведінці, відношенні до навколишнього світу. Саме мистецтво, будучи активним дійовим процесом, здійснює перехід художніх цінностей духовної культури суспільства в індивідуальну систему цінностей.

Художня свідомість особистості, об'єднуючи суттєво життєві цінності, принципи відношення до дійсності, до самого себе, до норм поведінки і волевиявлення, як відомо, представляє собою одну із важливих форм індивідуальної свідомості. Ось чому основним предметом художнього виховання, на який безпосередньо націлено всі засоби естетичного й педагогічного впливу, повинно бути вироблення художньої свідомості.

Кожен вид виховання має свою неповторність. Так, наприклад, специфічність естетичного виховання полягає в тому, що воно формує в учнів розуміння краси, витонченість світосприйняття духовної потреби й інтересів, емоційно-естетичне відношення до дійсності та мистецтва, розвиває творчі здібності. На думку Г.Шевченко, естетичне виховання як процес формування естетичного ставлення до дійсності й активізації творчої діяльності особистості за закона краси повинно розглядатися комплексно, оскільки воно є частиною розумового, морального, трудового, фізичного виховання. Компоненти естетичного ставлення (сприйняття, відчуття, оцінка, смак, ідея, потреба, творчий потенціал) визначають розумову, моральну, емоціональну, духовну діяльність дітей дошкільного віку й викликають суттєві зміни в його світогляді, переконаннях, поведінці, перетворюють його в суб'єкт естетичної діяльності, сприяють комплексному розвитку творчих сил і здібностей згідно з об'єктивними законами краси [72, с. 63].

Такі прояви естетичного, як художнє бачення, ритм, уява, асоціативність, фантазія, інтуїція, синтезація розрізнених уявлень, їх гармонія, бажання досягнути предмети або явища в їх цілісній органічній доцільності, носять універсальний характер. Без них неможливе сучасне виробництво, наукова творчість, формування світогляду, моральний розвиток особистості. Отже, естетичний розвиток дітей дошкільного віку, будучи органічною частиною його всебічного розвитку, зв'язаного зі всією багатогранною діяльністю особистості, являється своєрідним показником її творчої активності.

Художньо-естетичне виховання дітей дошкільного віку є процесом формування особистості, яка здатна як приймати, так і оцінювати прекрасне, що оточує нас, створювати різні художні цінності. Дане визначення може бути застосовано здебільшого до особистості дитини дошкільного віку, яка реагує на прекрасне, що її оточує, прислухається до музики, поезії, звертає увагу на предмети образотворчого мистецтва, природні явища. Також дитина самостійно починає малювати, ліпити, створювати творчість своїми руками ще в період молодшого дошкільного віку. Важливе значення у розвитку естетичних смаків, уподобань дитини, як зазначають учені М. Ільницька і К. Мікуліна, мають перш за все батьки, вихователі, дорослі, що свідчить про необхідність застосування прийомів художньо-естетичного виховання для розвитку дітей дошкільного віку [30, с. 150]. Саме на етапі дошкільного розвитку формуються основи особистості, її естетичний і художній розвиток.

Поняття «художньо-естетичне виховання» змінювалось і ускладнювалось. Означену проблему видатний український педагог Г. Ващенко обґрунтовував через призму української духовності у своїх працях «Виховний ідеал», «Основи естетичного виховання», «Виховна роль мистецтва» та ін. На думку вченого, учням потрібно дати не тільки певні знання, але й збагатити набуттям соціального досвіду, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, економічної культури. Вчений обґрунтував,

що виховний ідеал української людини побудований на християнській моралі та українській духовності, яка традиційно основана на любові українців до краси і добра, прагненні до мистецької творчості, музики, співу, танців [15, с. 103]. Твори Г. Ващенко були неприйнятні та засуджені радянською дійсністю, їх належно оцінили після проголошення Україною незалежності.

Отже, всебічний розвиток і є результатом естетичного виховання. У повній мірі це можна реалізувати тільки тоді, коли буде забезпечено оптимальний зв'язок загального і специфічного розвитку особистості, врахування особливостей провідної естетичної діяльності. При цьому є доцільним природне поєднання різних підходів до естетичного розвитку. Загальний або опосередкований шлях полягає в тому, що завдання виховання в процесах видів діяльності, які спеціально не спрямовані на естетичний розвиток, але так чи інакше мають на нього вплив.

В психоаналітичній теорії мистецтва, на думку ученого Х. Ціїн, художньо-естетичний напрям зосереджено на проблемах творчої особистості; творчого процесу, процесу сприймання мистецтва. Позитивістсько-психологічний підхід вивчав мистецтво експериментально-емпіричним методом аналізу, що зосереджував дослідницьку увагу на цілісності художнього твору як умові його естетично-художньої виразності «гештальт» (єдність цілісного образу свідомості й естетичного об'єкта як цілісної структури) – Р. Арнхейма «До психології мистецтва», «Ентропія і мистецтво. Нариси про порядок і хаос у мистецтві». Соціологічний напрям в англо-американській естетиці розглядає функціонування мистецтва на різних рівнях: емпіричному (вивчення орієнтацій, установок, реакції глядацької аудиторії); вивчення груп (міжгрупових і внутрішньо групових відносин) в аспекті відносин усередині виконавчого колективу тощо; інституціональний рівень – дослідження мистецтва як соціального інституту в системі інституцій тощо [48, с. 62].

Цінним для нашого дослідження є бачення художньо-естетичного виховання як найважливішої частини процесу розвитку і формування дітей вченої В. Григоренко. За рахунок виховання у дошкільнят:

- відбувається виховання любові до Батьківщини, батьків;
- формується естетичне ставлення до навколишнього світу і всього суспільства;
- забезпечується належний розвиток естетичних оцінок [12, с. 41].

Результатом таких напрямів роботи виступає гармонійний розвиток дитини дошкільного віку.

Для сучасного суспільства і держави проблема художньо-естетичного виховання виступає однією з найважливіших задач, яка стоїть перед вихователем, батьками й дитиною. Зокрема, на заклади дошкільної освіти, на батьків покладається велика відповідальність, пов'язана з належним рівнем формування художньо-естетичних якостей дитини.

Також науковець Н. Барвіна пропонує вбачати у художньо-естетичному вихованні діяльний і творчий характер, що не обмежує дитину тільки процесом споглядання, а призводить до формування здатності вміння створювати щось прекрасне як в житті, так і в мистецтві. У процесі постійного спілкування з естетичними явищами життя і мистецтва дитина несвідомо художньо і естетично розвивається. Дитиною при цьому не усвідомлюється естетична сутність явищ і предметів, а інтерес до них швидше зумовлений бажанням розважитися. Якщо не впливати на цей процес, ззовні у дитини можуть сформуватися неправильні уявлення про життя [3, с. 40].

Як один із засобів художньо-естетичного виховання, у роботі з дітьми використовуються арт-терапевтичні методи, такі, як штриховка, «фроттаж», «марані», «монотипія», кляксографія, малювання долонями і пальцями, малювання під музику, малювання під час прослуховування казок, «мандала», малювання сухими листками чи пластиліном та інші. Особливо

цікавими дітям можуть бути ті, які розкривають їхню творчу індивідуальність.

Цікавим видом арт-терапії є малювання долонями і пальцями. Якщо дитина перед цим ніколи не малювала руками, не відчувала тактильного сприйняття матеріалу, яким творила, то від такої цікавої творчості вона отримає не тільки незвичайні відчуття, але й цілу незабутні і яскраві враження. В процесі використання цієї методики розвивається дрібна моторика, зорово-моторна координація, збагачуються емоції. Дошкільник отримує новий життєвий досвід, у нього формується вміння відображати свій внутрішній світ незвичайним способом.

Особливо цікавою, на нашу думку, для дитини може стати арт-терапевтичний метод «Марані», під час використання якого дитина буде бруднити, замазувати, зафарбовувати в кілька шарів папір пластичною і яскравою гуашшю або аквареллю. Фарби допомагають відобразити на папері спонтанні і одномоментні пориви, в цьому процесі не існує оцінок, заданого зразка або ідеалів, тут немає можливості сказати «як красиво» або «як негарно», немає заданої композиції і тут відсутні критерії. Саме оці якості даної техніки допомагають дитині розкритися, сміливо і відкрито проявити свої емоції через різноманіття плям, ліній, бризок створення природних явищ, незвичайних будинків або навіть цілих міст, казкових істот, роблячи при цьому свої маленькі, але важливі відкриття.

Особливістю художньо-естетичного виховання в дошкільному віці є його вплив на зміни, що відбуваються в сфері пізнавальних процесів дитини. Формування художніх і естетичних ідеалів у дітей, як частини їхнього світогляду, є складним і тривалим процесом, в результаті чого формуються життєві відносини, ідеали змінюються. Педагогічна суть процесу формування художніх і естетичних ідеалів у дітей з урахуванням їх вікових особливостей полягає в тому, щоб з раннього дитинства формувати стійкі змістовні уявлення про прекрасне, про суспільство, про людину, про відносини між людьми.

Отже, теоретичний аналіз літератури засвідчив різноманітність підходів науковців до розуміння художньо-естетичного виховання. Значна увага приділяється висвітленню суті художньо-естетичного виховання як сприйманню прекрасного, формування естетичного сприйняття, естетичних почуттів, розвиток здібностей бачити гарне у створюючій праці. Чимало дослідників сходилось у думці, що художньо-естетичний розвиток може бути успішним тільки за умови виходження із вроджених задатків дитини, розвиваючи їх і створюючи атмосферу успішного формування особистості. Із дев'яностих років минулого століття погляди на художньо-естетичне виховання звільнились від цього відбитку і художньо-естетичне виховання увійшло у склад загального виховання. Головним стало підготовка дитини до активного, творчого життя, сповненого особистісного сенсу, що стало найважливішою складовою розвитку українського суспільства. Естетика морально-духовної особистості, яка вбирає у себе світову і національну культуру та формує естетичні почуття до навколишнього, посіла чільне місце у художньо-естетичному вихованні.

1.2. Характеристика художньо-творчих здібностей у дошкільників

Художньо-естетичне виховання у закладі дошкільної освіти є одним із джерел збагачення дітей сприйняттям і правильним розумінням прекрасного у мистецтві, суспільному житті, побуті, природі, виховання любові до прекрасного та творчого внесення його в навколишню дійсність. Заняття у дитячому садку різноманітна, багатоліка і охоплює усі галузі знань. Навколишнє середовище, природа, твори мистецтва, музика, художнє читання та розповідь сприяють цілісному розвитку у особистості естетичних якостей. Дитина захоплюється і дивується тим, що бачить, це викликає відгук у її душі, а враження, пропущені через дитяче сприйняття, відіграють величезне значення у становленні гармонійної особистості. Не слід думати, що виховуючи любов до прекрасного, ми вже прищеплюємо

розуміння і яскраві прояви самобутності українського національного менталітету дитині дошкільного віку. Необхідно показати залежність між прекрасним, мистецтвом, природою і життям усіх людей.

На думку Л. Макисменка, є діяльністю самодіяльних об'єднань дітей, форма роботи після та поза заняттями у закладі дошкільної освіти. Завданнями гурткової роботи є заняття з поглибленням знань, умінь і навичок дітей, розвиток здібностей, задоволення їх творчих інтересів і схильностей, долучення до суспільно-корисної праці, організація дозвілля і відпочинку [46, с. 106].

Заняття в гуртках в дитячому саду – неформально об'єднана група, що утворюється на основі інтересів і переваг дітей та побажань батьків. Матеріали, які використовуються у роботі, удосконалюють вимоги програм, тому гурткові групи відносяться до додаткової освіти у дитячому садку. Гурткова робота виконують кілька функцій: освіта – дитина отримує додаткові знання і розвиває певні навички в цікавій для неї області; виховання – робота у гуртку розвиває у дітей комунікативні навички, соціально адаптує, виховує культуру поведінки; корекція і розвиток – заняття у гуртках покращують здібності дитини або ж коректують їх розвиток при деяких відхиленнях (наприклад, логопедичний гурток).

Підвалини гурткової роботи у дошкільному закладі закладали учені О. Долина і О. Низковська, які указували, що гурткова робота може здійснюватися для різних цілей: підвищення знань і умінь у певній галузі або ж їх компенсація; ознайомлення з матеріалом, який не розрахованим для вивчення у обов'язковій програмі; формування соціальних навичок; творчий розвиток. При створенні того чи іншого гуртка вихователь повинен врахувати інтереси в групі, вік дітей, час навантаження на дитину [26, с. 8].

Заняття у групах, як відомо, найбільш плідні для розкриття, формування і розвитку індивідуальних здібностей людини. У процесі таких занять дошкільники отримують задоволення своїх духовних потреб. У той же час гурток – одна з педагогічних доцільних форм організації вільного

часу. Одні діти приходять у гурток разом із другом, інші – через умовляння педагога, треті – тому що відчули інтерес до профілю гуртка. Мотиви, які привели дітей у гурток, поки що тимчасові, нестійкі. Для того, щоб визначити відповідність інтересів здібностям дошкільників, потрібен час для усвідомлення, чи задовольняються потреби в обраному виді діяльності.

Успіхи у розвитку інтересів і здібностей багато в чому залежать від підходу до організації роботи гуртка. Одним з головних моментів в житті гуртка є постановка цілей. Мета може бути віддалена, для одних це підготовка до школи, для інших – набуття знань і умінь у цій галузі, прилучення до культури. Така мета є постійною у свідомості гуртківців, але керують ними в дійсності інші цільові установки. Як правило, це прагнення до ближньої, конкретної мети діяльності – підготувати подарунки батькам, вихователям.

Ближня мета роботи занять гурткової роботи тісно пов'язана з перспективою творчого звіту, можливістю самовираження, очікуванням результатів творчої роботи. Це в значній мірі хвилює гуртківців і стимулює їх діяльність. Особливо привабливо суспільне визнання цінності творчої праці. Для цього результат гурткової діяльності повинен бути конкретний, наочний, мати суспільне значення (оформлення групи, виготовлення виробів для милування, підготовка робіт на виставку та інше) Трудові успіхи сприяють розкриттю почуття радості, усвідомлення своєї потреби, корисності людям, суспільству. Особливо це важливо для тих дітей, які не можуть подружитися із іншими вихованцями.

Робота в групі спрямована художньо-творчих здібностей, на думку С. Матвієнко, водночас направлена на трудове виховання, розширення кругозору, розвиток естетичного смаку, прищеплення інтересу і любові до народної творчості. Своєрідністю народного декоративно-прикладного мистецтва, що надає йому особливу виховну значимість, є те, що вироби народної творчості складають частину предметного середовища людини, знаходяться в повсякденному побуті. Допомагаючи дітям проникнути в

ідейно-моральну, естетичну атмосферу творів народної творчості, педагоги мають розширювати і підсилювати виховний вплив навколишнього середовища. Практична діяльність в традиціях народної творчості сприяє прояву, розвитку і закріпленню здібностей та інтересів дітей. Найпростішими навичками діяльності здатні опанувати усі діти; оволодівши ними, багато хто починає проявляти тяжіння до певного виду народного мистецтва, виявляючи творчі здібності [48, с. 253].

Заняття можна розглядати як усвідомлений вибір об'єднання за інтересами, як одну із форм профорієнтаційної роботи. Позитивне ставлення до занять в гуртку зберігається ще й тоді, коли керівник гуртка керується єдиними вимогами – повага до особистості дитини; демонстрація їй суспільної цінності її заняття, значущості її знань, умінь; включення особистого інтересу дитини, знань і умінь у вирішенні колективних завдань. При такому ставленні до дітей, перед педагогом відкриваються індивідуальні особливості особистості (інтереси, здібності, характер, рівень знань, особливості сприйняття педагогічних впливів).

Надання додаткових освітніх послуг (безкоштовних) і реалізація додаткових освітніх програм здійснюється тільки за бажанням батьків (законних представників). Використання додаткових програм дошкільної освіти стало можливим з розвитком нових гнучких форм освіти дошкільнят у творчих студіях, гуртках, секціях тощо, які були організовані у закладі дошкільної освіти. Реалізація додаткової освіти є неприпустимою за рахунок часу, відведеного на прогулянку і денний сон. Заняття гурткової робота, за обґрунтуванням Л. Лобчук, має проводитися за рамками основної освітньої програми на безкоштовній основі для вихованців дошкільного віку у формі гурткової, студійної роботи. Робота з додаткової освіти здійснюється на підставі робочих програм, плану роботи на навчальний рік [44; с. 39].

Важливу складову процесу виховання, всебічного гармонійного розвитку особистості становить художньо-естетичне виховання, що

визначає у своїй структурі розвиток здатності відчувати, розуміти прекрасне в житті і в мистецтві, виховання прагнення самому приймати участь у перетворенні навколишнього світу за законами краси, залучення до художньої діяльності та розвиток творчих здібностей. У сучасних соціокультурних умовах заклади освіти мають спрямовувати виховний процес на вирішення потреб педагогічної практики для підвищення художньо-творчі здібності дітей.

Отже, на сучасному етапі розвитку освіти заняття гурткової роботи є невід'ємною частиною роботи кожного закладу дошкільної освіти. Тому у дитсадках впродовж багатьох років займаються виховною роботою. Будь-яка робота у гуртках передбачає спільну творчу діяльність дітей, що позитивно впливає на розвиток спілкування, оскільки виникає необхідність самостійно розподіляти між собою роботу, обговорювати композицію, проявляти взаємодопомогу для досягнення позитивного результату. Поліпшенню художньої освіти та естетичного виховання дітей дошкільного віку сприяє розвиток гурткових робіт у закладі дошкільної освіти. Необхідно навчити дітей бачити прекрасне, розуміти і цінувати твори мистецтва, красу і багатство рідної природи.

1.3. Методи та форми художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами образотворчої діяльності

Зміна пріоритетів у сучасній системі освіти підтверджує необхідність виховання дітей у дусі творчого, естетичного, гармонійного ставлення до навколишньої дійсності. Таке ставлення дитини до реального світу формується засобами художньо-творчої діяльності, а також нерозривно пов'язане із самовизначенням дитини у культурному світі. Особливість естетичного сприйняття навколишньої природи сприяє пробудженню активного і дієвого ставлення дитини до реальності. В. Афоніна акцентує, що різні види творчої діяльності допомагають дитині створити особистісну, просторову реальність, в якій вона відкриває як світ для себе, так і себе в

ньому. У цій діяльності у дитини формується бажання і інтерес гармонійно перетворювати навколишній простір за діючими законами краси [4, с. 32].

Художньо-творче виховання завжди продуктивне, оскільки передбачає створення або відтворення художнього образу на конкретному матеріалі. Одним із завдань освітньої галузі «художньо-естетичний розвиток» у дошкільній освіті є завдання реалізації самостійної творчої діяльності дітей. У дошкільному закладі до продуктивних видів образотворчої діяльності відносять: малювання, ліплення, аплікація, конструювання.

У продуктивних видах діяльності, крім розвитку творчості, розвиваються особисті якості дитини, які виокремлює учена Л. Балабіна:

- пізнавальні процеси (мислення, уява, пам'ять, сприйняття);
- емоційна сфера;
- художньо-творчі уявлення про навколишній світ [7, с. 39].

Як наголошував О. Семенов на таких необхідних умовах для творчого розвитку:

- естетизація освітнього простору;
- проблематизація змісту продуктивної діяльності;
- взаємозв'язок діяльності, яка організована педагогом із самостійним експериментуванням і самостійною творчістю дитини;
- інтеграція різних видів діяльності [59, с. 227].

Різні види творчої діяльності допомагають дитині створити особистісну, просторову реальність, в якій вона відкриває як світ для себе, так і себе в ньому. Продукти, отримані в результаті творчості (зображення в малюнку, ліпленні, аплікації) показують співчуття, радість, емоційну чуйність, співпереживання, до створюваного образу.

Важливим у цьому процесі є те, що дитина будує уявну композицію, самостійно розташовує деталі у ній предмети, при цьому вносить своє розуміння місця дії і сюжету, що відбувається. З цієї причини не можна впевнено сказати, що вона у творчості просто відображає навколишній світ.

Дитина трансформує його, будує його за допомогою різних засобів, поєднуючи їх різними способами між собою.

Продуктивна діяльність, творча діяльність щільно переплітаються між собою. Продуктивна діяльність відіграє велику роль в творчому та інтелектуальному розвитку дитини, у розвитку допитливості, ініціативи, винахідливості.

Художньо-творчі здібності дітей, його засоби, методи і форми повинні відповідати основній меті – формуванню гармонійно розвиненої, суспільно активної особистості, яка не просто володіє задатками естетичних почуттів і суджень, а й демонструє високий рівень естетичної культури.

Також, художньо-творча діяльність молодих поколінь здійснюється на основі принципів, розроблених сучасною педагогікою. В. Гоменюк, базуючись на українському фольклорі, позначив найбільш істотні принципи, які лежать в основі концепції сучасного художньо-естетичного виховання:

- взаємозв'язку з усією виховною роботою у закладі дошкільної освіти;
- взаємозв'язку навчання і розвитку;
- пов'язаності дитячої творчості з життям;
- інтеграції різних видів мистецтва і художньої діяльності;
- художньо-естетичного відбору матеріалу;
- народності;
- індивідуального підходу в художньо-естетичному вихованні;
- наступності [21, с. 165].

Перераховані принципи з'єднують навколо себе всі художньо-естетичні поняття, розкриваючи, обґрунтовуючи і розвиваючи їх. Г. Тарасенко радить батькам завжди пам'ятати про ці положення, бо вони допомагають розкрити естетичний погляд на світ, задають зміст художньо-творчому погляду [66, с. 67].

Також Л. Левадна розкриває зміст естетичного виховання відповідно програми «Я у світі»:

- виховна діяльність з розвитку художньої діяльності дітей;
- виховні впливи з художньо-творчих здібностей розвитку дітей у процесі освітньої діяльності всіх співробітників дитячого саду [43, с. 52].

Компоненти змісту художньо-естетичного виховання визначаються освітньою програмою закладу дошкільної освіти, програмами з художньо-естетичного виховання та освіти дошкільників, сучасними концептуальними підходами до визначення суті змісту художньо-творчих здібностей дитини.

Педагогічним колективом у відповідності з цілями і завданнями, поставленими перед закладом освіти, вибираються засоби реалізації змісту художньо-естетичного виховання.

Звертають на себе увагу засоби під час організації які створені в закладах дошкільної освіти гурткової роботи художньо-естетичного спрямування, розкриті Л. Шелестовою:

1. Естетичне спілкування – важлива умова і засіб естетичного виховання, спрямоване на те, щоб зацікавити дітей, розвивати в них активність, збудити віру у творчі здібності, складання розповідей про родину, друзів, оточуючий світ.

2. Природа – вона укладає у собі розмаїття естетичних властивостей і завдяки цьому має величезні можливості для того, щоб діти зрозуміли багатство світу, в якому живуть, який дружньо розташований до людини, і самі відкривалися йому всією душею.

3. Мистецтво (музика, література, твори художньо-декоративного творчості) сприяє формуванню органів почуттів, встановлених на сприйняття окремих видів мистецтва, розвиває естетичний смак, дозволяє поправляти свій ідеал, співвідносити цінності різних епох і народів.

4. Самостійна художня діяльність дітей (музична, образотворча, художньо-ігрова) є засобом і процесом формування здібності відчувати,

розуміти і любити мистецтво, розвиваючи потреби в художньо-творчій діяльності, світосприйняття дитини засобами мистецтва.

5. Різноманітні види ігор, дидактичні, рухливі, сюжетно-рольові, ігри-драматизації тощо.

6. Різні види праці дітей у дитячому садку, про значення які пов'язані із формуванням про красу буття і радість її створення.

7. Фізичні вправи та елементи спортивних ігор. У процесі розвитку різних видів художньої діяльності дітей відбувається розвиток дрібної моторики, ручної вправності, зорово-рухової координації, що розкриває художньо-естетичне виховання дошкільнят, єдність інтелектуального та чуттєвого у процесі естетичного виховання дітей [74, с. 51].

У відповідності з змістом і засобами мають обиратися такі методи і прийоми навчання, які мають взаємозв'язок із гуртковою роботою.

Важливими методами й прийомами, на думку В. Булавіної і І. Мадіч, є ознайомлення дітей з творами мистецтва. Насамперед, вихователь виховує у дітей інтерес до творів мистецтва. Розглядаючи картину або скульптуру, вони дізнаються знайомі предмети і явища, знайомляться з тими, які раніше не знали. Поступове «занурення» дитини в художні образи пов'язана з її особистим досвідом, що передбачає «примірювання» героїв твору мистецтва на себе. Наприклад, розглядаючи книжкову ілюстрацію із зображенням лисиці, дитина описує її зовнішній вигляд, характер; зображує звички тварини; з допомогою художніх образотворчих матеріалів зображує різну за характером лисицю: лисицю-шахрайку, скривджену лисицю тощо. При цьому використовується прийоми створення сюрпризних моментів і занурення в уявну ситуацію [5, с. 44].

Серед інших, не менш поширених ігрових прийомів можна назвати пропозицію вихованцю поставити на місце члена родини, що виступає дійовою особою в картині. Дитина, яка стала героєм цікавої для неї події, і з захопленням починає розповідати про себе.

Вихователь повинен підтримувати розмову дітей, вчити їх правильно називати предмети, явища, їх характерні ознаки, допомагаючи краще зрозуміти зміст картини і задум автора. При цьому активно використовуються наочні і словесні методи і прийоми роботи з дітьми. До наочних методів належить розглядання окремих творів або спеціально підібраних серій картин, скульптур, ілюстрацій, твір декоративно-прикладного мистецтва. Крім того, зі старшими дітьми проводяться екскурсії в музеї чи на виставки для перегляду заздалегідь відібраного матеріалу, доступного для виховання, як за обсягом, так і за змістом. А. Владимірова вказує на важливе значення творів мистецтва із зображенням членів родини, що спонукає дітей до розвитку мовлення і мислення [19, с. 72].

До словесних методів ознайомлення дітей з творами мистецтва дослідник А. Голюк відносить бесіду, спрямовану на більш глибоке розуміння подій, які зображені на картині: діти не тільки розповідають про те, що зображено, але і як зображено. Цей метод порівняння картин в процесі колективного обговорення, і прийом демонстрації дітям способу розповіді вихователя, який повинен створити певний настрій, спирається на образи з творів художньої літератури – бути подібним виразним і цікавим для дітей. Вихователь має уважно вислухати розповіді дітей про побачене [20, с. 70].

Можна виділити як загальні, характерні для всіх методик розвитку художньо-творчих здібностей видів дитячої діяльності, і як специфічні для кожного напрямку роботи. Загальні методи художньо-творчі здібності дітей виховання включають: формування естетичної свідомості – сюди входять методи спонукання до співпереживання, формування емоційної чуйності на прекрасне і метод переконання; організацію художньої діяльності – до неї відносять метод привчання, вправи в практичних діях, спрямованих на внесення естетичного початку в побут і поведінку. Дані методи спрямовані на розвиток естетичного сприймання, смаку і призначені для перетворення

навколишнього середовища і вироблення навичок культури поведінки дитини; стимулювання та активізацію художньої творчості – до них прийнято відносити методи пошукових ситуацій, творчих завдань, спонукання дітей до творчих завдань: у цьому відношенні метод передбачає спонукання спрямоване вихователем творчість дітей, створення ситуацій для нього.

Звертають на себе увагу думки О. Сисоєвої про те, що проблемні ситуації слугують засобами активізації даного механізму і спонукають дітей до творчих і практичних дій над поставленим завданням. Цілісність реалізації принципу поступовості занурення в освітньому процесі забезпечують методи: поетапних відкриттів (кожна тема для дитини неповторна); єдності сприйняття і творення (всі види творчої діяльності, спрямовані на емоційну ілюстрацію із зображенням лисиці, дитина описує її зовнішній вигляд, характер; зображує звички тварини; з допомогою художніх образотворчих матеріалів зображує різну за характером лисицю: лисицю-шахрайку, скривджену лисицю та ін.) [39, с. 60].

В якості основних напрямів роботи педагога із реалізації даного принципу виступають методи художньої педагогіки: робота з окремими творами мистецтва, які представляються дітям в «чистому» вигляді (портрет, натюрморт, пейзаж тощо), коли в узагальнюючій бесіді діти «збирають» окремі специфічні ознаки твору; поступове знайомство з вмістом різних видів мистецтва (в мистецтві існує закон багатоканального мистецтва, який полягає у тому, що кожен вид мистецтва має свою специфічну «мову», неперекладну на «мову» іншого мистецтва).

Ігри в здійсненні естетичного розвитку і виховання дітей виступають в якості засобу інтеграції всіх видів мистецтва і художньо-творчої діяльності дітей. Крім того, мотиви ігрової та художньо-творчої діяльності подібні. Ігри-заняття. Їх основне завдання – формувати структуру самої діяльності. Відповідно до цього структура ігор-занять з дошкільнятами повторює хід розгортання образотворчої діяльності дітей і складається з

трьох частин: дослідницька, виконавська та оціночна. Характер і тривалість змінюється в залежності від цілей, програмного змісту, рівня дітей.

Як вважають такі вчені О. Дронова і С. Огурцова, під час дослідницької частини проводиться розглядання і аналіз зразка; обмацування або обведення натури по контуру; читання і аналіз тексту; бесіда про побачене, аналіз образотворчого завдання; складання опису обстеженого зразка, предмета, ситуації. Саме в цій частині роль дорослого особливо велика. Він планує і здійснює керівництво аналізом зразка, натури, тексту. Під час виконавчої частини діти в більшості випадків діють самостійно: ліплять, малюють, наклеюють. Роль вихователя зводиться до спостереження і індивідуальної допомоги. У оціночній частині вихователь знову активно здійснює керівництво. Після закінчення роботи дітям потрібно допомогти зіставити отримане зображення з предметом, ситуацією або текстом. Виставки дитячих робіт – всі дитячі роботи вихователь обов'язково підшиває в окремі папки. Періодично вони використовуються для проведення групових, персональних або колективних виставок [27, с. 18].

Таким чином, існує багато необхідних умов, форм і основних методів навчання, що сприяють художньо-творчі здібності дітей дошкільного віку. Вони сприяють естетичний розвиток спрямуванню дошкільнят, використовуючи такі методи: ігрові, наочні, словесні, порівняння, бесіди, спонукання. Художньо-творчі здібності дітей, його засоби, методи та форми повинні відповідати основній меті – формуванню гармонійно розвиненої, суспільно активної особистості, яка не просто володіє основою естетичних почуттів і суджень, а й демонструє високий рівень естетичної культури.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Виявлення рівня художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку

У рамках вивчення рівня художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку було проведено дослідження рівня сформованості розвитку художньо-творчих здібностей на базі Ясел-садка № 65 Херсонської міської ради. У дослідженні взяло участь 24 дітей старшої групи у віці 5-6 років. У межах експериментальної роботи проведено дослідження, яке складалося з двох етапів: констатувального і контрольного.

Для визначення критеріїв і рівня розвитку художньо-творчих здібностей під час організації роботи художньо-естетичного спрямування у закладі дошкільної освіти було поставлено такі завдання:

- продовжувати формувати у дітей зацікавленість образотворчою діяльністю;
- викликати емоційний відгук на зміст занять з образотворчого мистецтва;
- стимулювати ініціативність дітей під час занять;
- формувати вміння використовувати різні техніки малювання;
- розширювати діапазон прийомів ліплення, навчати основам аплікації.

Програмою передбачено використання нетрадиційних технік малювання (штамбування, малювання пальчиками, долоньками, по вологому, крихітними повітряними кульками та інші). Дітей необхідно вчити використовувати білу фарбу для утворення відтінків кольору (наприклад, грибочок дитина малює «печаткою» – картоплинкою, а хвостик

домальовує пензлем (палітру, кольорову крейду, воскові олівці). Необхідно вчити дітей розташовувати додаткові зображення на аркуші, узгоджуючи їх з основними елементами малюнка, виконаними вихователем на індивідуальних аркушах або на папері для колективної роботи з різними техніками. Доцільно продовжувати вчити виконувати індивідуальні та колективні роботи.

В ході роботи для виявлення рівня художньо-творчі здібності відбулося заняття з малювання з використанням способу «малювання сіллю».

Для малювання сіллю використовувалися наступні матеріали:

- сіль;
- щільний папір (білий та кольоровий);
- акварель або вода, підфарбована харчовими барвниками;
- пензлик або піпетка;
- клей ПВА;
- таця з бортиками.

Техніка малювання за допомогою солі включала такі етапи:

1) Намалювати малюнок клеєм. Малювали різні фігури: проста квітка, геометричні фігури або візерунки. Одне з головних правил – багато клею. Малюнок спочатку малювали олівцем, а потім обводили клеєм.

2) Щедро посипати малюнок сіллю, а потім обережно струсити зайву сіль на тацю.

3) Наступний етап – додати кольору. Дозволялося розфарбовувати пензликом, а також діти могли взяти піпетку і підфарбовану воду та по краплі наносити на малюнок. Наразі можна було побачити, як краплі розтікаються і утворюються яскраві візерунки і фігури.

4) Залишити малюнок до повного висихання. Але потрібно звернути увагу, що малюнок не довговічний, з часом він буде відшаровуватися.

Також є різні художні техніки такі як:

1. Техніка «Кляксографія» привертає своєю несподіваністю, адже, склавши аркуш навпіл і поставивши пляму на одну з його сторін, ніколи не можна дізнатися, що вийшло, поки не закривається пляма другою половинкою листа для отримання відбитка.

2. Техніка «Штриховка» – малюнок з'являється за допомогою кольорових олівців або крейди. Дитині дається можливість безсистемно і хаотично наносити штрихи, каракулі і лінії на аркуш паперу, а потім як забажає складати з цих штрихів будь-який образ. Штрихування може підготувати до виконання діагностичних завдань, розкріпачити, зняти зайву емоційну і м'язову напругу.

3. Техніка «Малювання під музику». Тут основою є цілющі звуки музики як особливий акустичний сигнал, який благотворно впливає на людину, підвищуючи або знижуючи її активність, в залежності від внутрішнього стану або ситуації. Відомий науковий факт про те, що правильно підібрана музика позитивно впливає на органи і системи людського організму, вона здатна змінити настрій, зняти напругу, позбавити від агресії або дратівливості. Якщо людина відчуває негативний стан, то можна запропонувати їй створити творчу роботу, намалювати картину фарбами, олівцями, крейдою або пластиліном, слухаючи музику і при цьому представляючи її колір, рух окремих звуків або мелодії в цілому.

4. Техніка «Малюнки до психотерапевтичних казок» особливо актуальна в той момент, коли необхідно або доцільно доповнити малюнками процес казкотерапії з метою більш глибокого відклику емоцій і почуттів, що виникли в ході створення психотерапевтичної казки, коли немає іншої можливості в повній мірі висловити свої думки у вербальній формі.

5. Техніка «Малювання сухими листками» – коли за допомогою відбитків, забарвлених в різні кольори листя карагача або горобини на аркуші паперу з'являються, наприклад, ромашки небувалої краси або чудові пухнасті ялинки, а за допомогою маленького кленового листка можна

створити незвичайне сонечко або далекі зірки на небі. Дана техніка допомагає боротися з моторною незграбністю, скутістю, негативізмом, сприяє процесу адаптації до нового простору, дарує відчуття успішності. Використання в роботі з дітьми нестандартної, яскраво забарвленої психоемоційної ситуації дозволяє розслабитися, зняти м'язову напругу, перестати відчувати страх, тривогу, фрустрацію і той образ, що подарував відбиток аркуша задля перетворення його в радісне барвисте диво, веселий настрій. У процесі даної творчості можна використовувати музикотерапію, діти можуть працювати під різноманітні звуки природи: шум припливу, дощу, тихий рокіт морських камінців, морських хвилів, які перекочуються із силою, дзвінке щебетання птахів, заливисте дзюрчання гірського потічка.

6. Техніка «Малювання пластиліном» дуже актуальна в роботі з гіперактивними, тривожними, агресивними і емоційно затиснутими дітьми, оскільки вона вимагає посидючості, концентрації уваги, деякої частки фізичного зусилля в процесі створення невеликих об'ємних або напів об'ємних зображень. Дана техніка допомагає непомітно «витягнути» назовні внутрішні проблеми, вирішити їх в творчо-ігровій, захоплюючій і при цьому природній формі, де особистість може виліпити, намалювати свої «пластилінові страхи», печалі, агресію і проговорити вголос свої накопичені переживання і те, про що раніше було просто неможливо розповісти. Малюючи пластиліном дитина формує і вольові якості, тому що вона поступово навчається не тільки знижувати рівень агресії або страху таким «казково-чарівним» способом, а й поетапно планувати творчу діяльність, доводити почате до логічного завершення, оцінювати зроблене. Для зняття емоційної напруги пластилін можна не тільки розмазувати по аркушу паперу, картону або пластикової дошки, а й рвати на величезні шматки і малюсінькі шматочки, сильно м'яти, різко розтягувати. Дитина може діяти з пластиліном рівно стільки, скільки їй потрібно для виплеску накопичених негативних емоцій, поки вона всередині себе не відчує бажання зупинитися і закінчити роботу.

Під час проведення заняття проводилася гра «Знайдена хустинка».

Проведене заняття показало наявність цікавості у дітей до нового виду зображувального мистецтва. Потрібно зазначити, на початку заняття з малювання сіллю діти намагалися не виходити за окреслені лінії, боячись зробити «помилку». Але даний спосіб малювання швидко захоплює дітей, вони намагаються створити власний шедевр, експериментують з кольором, використовують різну кількість солі, спостерігають як від цього змінюється малюнок. Дослідження показує, що в малюванні сіллю особливо добре розвиваються творчі здібності, фантазія, уява, самостійність, уміння вільно висловлювати свої думки на папері та сміливість в експериментуванні. Діти з радістю фантазують та експериментують з кольорами та формами. Така ситуація, по-перше, пояснюється віком дітей, а також засвідчує необхідність більш частого проведення занять по розвитку художньо-творчого потенціалу з використанням нетрадиційних технік малювання, зокрема сіллю.

Для дитини – це пошуковий простір образотворчості, шлях опанування способу образо-створення і художньо-естетичного самовираження через образ, що створюється мовою різних мистецтв. Для педагога – це інструмент, який дозволяє розвинути фантазію, зображальні здібності дитини і при цьому зазирнути у її внутрішній світ, щоб навчитися підтримувати, розуміти її душевні переживання, працювати з її психологічними конфліктами.

Критеріями оцінки розвитку художньо-естетичного виховання є: вияв оригінального художньо-образного мислення; лаконізм і простота засобів зображення; виразність малюнка; грамотність виконання малюнка; наявність творчих умінь і навичок роботи в художніх техніках і матеріалах; самостійність та ініціативність тощо.

З метою оцінки рівня розвитку художньо-творчих здібностей дітей виховання було визначено такі рівні:

I рівень (низький – репродуктивний) характеризується слабким проявом творчих умінь, простим відтворенням авторської думки, наслідуванням чужих варіантів, монотонністю виконання, проявом індеферентності (байдужості) до самого процесу малювання, відсутність навичок сприймання та інтересу до мистецтва в цілому;

II рівень (середній – репродуктивно-творчий) характеризується створенням досить самостійного малюнку, проявом емоційного ставлення, але недостатньою логікою виконання, певною хаотичністю, прагненням до образотворчої діяльності, але невмінням створювати красивий малюнок;

III рівень (високий – творчий) – виразність, образність малюнку, яскраве емоційне відображення, зміст малюнку співвідноситься з запропонованим вихователем варіантом, достатньо логічно вибудований та зрозуміло зображений, наявність стійкого інтересу до мистецтва, гарне сприйняття та розуміння художньо-творчі здібності виготовлення виробу.

Проведена робота на констатувальному етапі експерименту показала, що у більшості дітей експериментальної – 8 (67%) і контрольної груп – 7 (58%) низький рівень художньо-творчих здібностей (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Результати діагностики рівня художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку на констатувальному етапі

Рівні	Експериментальна група, 12 дітей		Контрольна група, 12 дітей	
	осіб	%	осіб	%
Низький	8	67	7	58
Середній	4	33	5	34
Високий	0	0	1	8

Із середнім рівнем художньо-творчих здібностей було 4 (33%) дошкільнят експериментальної групи і 5 (34%) дітей контрольної групи. Наявність приблизно половини дітей із середнім рівнем та, звичайно, однієї

дитини (8%) контрольної групи із високим рівнем художньо-творчі здібності свідчить, що у кожному творчому колективі є певна кількість дітей, які можуть стати для колективу і вихователя (на початкових етапах) «опорою» в організації художньо-естетичного виховання.

Почуття, в тому числі і художньо-творчі – специфічна форма відображення навколишнього. Тому вони не можуть виникати і розвиватися там, де в повсякденному оточенні немає тих поєднань предметів, форм, фарб, звуків, які можуть бути сприйняті як зразки прекрасного. Однак тільки наявність цих об'єктів ще недостатньо для виникнення у дітей естетичних почуттів і художнього смаку, дитина повинна навчитися сприймати різноманітні форми, гармонію звуків, фарб і відчувати при цьому естетичні почуття. Зобразимо результати констатувального етапу графічно (рис.2.1.).

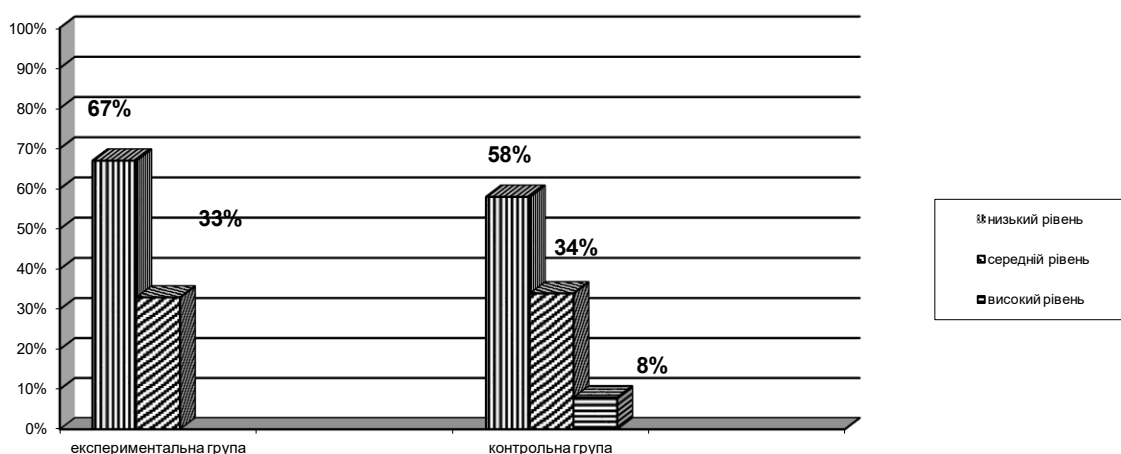

Рисунок 2.1. Моніторинг рівня художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку експериментальної і контрольної груп під час констатувального експерименту

Сучасні процеси реформування освіти спрямовані на виховання творчої особистості, орієнтованої на самореалізацію і здійснення важливих соціальних функцій. Наразі актуалізуються проблеми удосконалення мистецької освіти, безперервність і наступність якої має сприяти розвитку самодостатньої активної позиції підростаючої особистості в майбутньому. У зв'язку з цим одним із пріоритетних завдань освіти визначається

пробудження художньо-творчої активності дитини, починаючи з дошкільного віку.

Естетичне виховання дуже важливо для всебічного розвитку дитини. Фундамент художньо-творчих здібностей виховання закладається за участю дорослих вже відразу після народження дитини і продовжує своє становлення довгі роки. Дуже велику роль в естетичному вихованні відіграють сім'я, дитячий садок і школа, тому батькам, вихователям і вчителям треба постаратися створити таку атмосферу, щоб у дитини якомога швидше розвинулися такі естетичні почуття, як почуття прекрасного, художнього смаку.

Отже, проведена діагностика рівня естетичне виховання дозволила зробити висновок, що такі складові художньо-творчого потенціалу як вияв оригінального художньо-образного мислення; лаконізм і простота засобів зображення; грамотність виконання малюнка; наявність творчих умінь і навичок роботи в художній техніці малювання сіллю; самостійність та ініціативність знаходяться на досить низькому рівні та вимагають їх розвитку.

2.2. Впровадження експериментальної методики підвищення рівня сформованості художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку

У межах власного вивчення означеної проблеми і виходячи з теоретичного аналізу було визначено показники розвитку й реалізації естетичне виховання дітей: ставлення, інтереси, можливості, що виявляються під час художньої діяльності; творчі прояви дітей (самостійність, індивідуальність, ініціативність тощо); якість дитячих робіт.

Враховуючи особливість творчої діяльності дітей дошкільників, передбачалися такі зміни в їх розвитку: зміна позитивної мотивації; динаміка прояву умінь; готовність включатися у творчу діяльність.

З метою формування художньо-творчого потенціалу у дітей дошкільного віку були визначені основні завдання та напрями педагогічного впливу під час занять з малювання сіллю:

1) розвиток емоційних компонентів особистості дитини (естетичне переживання);

2) розвиток фантазії, сприйняття, мотивів, художньої діяльності, технічних умінь малювання й уяви в кожній дитини;

3) розвиток уявлення дітей про художні техніки малювання, властивості художніх матеріалів;

4) розвиток у дітей уміння добирати зображувально-виразні засоби малювання.

Запропонована методика з розвитку художньо-творчих здібностей передбачає такі форми організації дітей: спеціальні тематичні заняття, нетрадиційні заняття, а саме малювання сіллю, ігри, різні вправи. Для творчого розвитку дітей доцільно застосовувати поєднання різних методів, прийомів і форм роботи з використанням різноманітних зображувальних і наочних матеріалів.

Важливим моментом проведеної роботи є створення мотивації художньо-творчої діяльності дітей. Вона має ґрунтуватися на базових потребах дошкільників. Ігровий мотив допомагає дітям виконувати завдання, вирішувати проблемні ситуації обмірковано. Але в той самий час це є для них цікавим, захоплюючим.

Під час експериментальної роботи з розвитку художньо-творчих здібностей велика увага має приділятися розвитку в дітей відчуття кольору. Одночасно доцільно проводити роботу з ознайомлення дітей із творами мистецтва; звертати їх увагу на те, які кольори допомогли художнику створити той або інший настрій, що сталося б, якби він змінив фарби на протилежні. Роботу рекомендовано проводити не лише на заняттях гуртка із малювання, а також і у вільний від занять час, використовувати спеціальні спостереження під час прогулянок та екскурсій. Вони допомагають

цілеспрямовано формувати знання та уявлення дітей про оточуюче, послідовно розвивати сприйняття, збагачувати сенсорний досвід.

Художньо-творчі завдання, які пропонуються дітям у процесі занять образотворчою діяльністю та поза ними, можна поділити на кілька груп.

I. Завдання на розвиток дивергентного мислення. Це завдання, в яких на одне запитання передбачається кілька правильних відповідей.

II. Завдання на розвиток уяви. Вони орієнтовані на широке коло проблем, пов'язаних з ефективним здійсненням творчої діяльності.

III. Завдання на розвиток сприйняття просторової уяви. Ці завдання орієнтовані на формування й розвиток сприймання предметів, рухів, простору.

IV. Завдання з використання нетрадиційних прийомів образотворчої діяльності, зокрема малювання сіллю.

Завдання художньо-творчого характеру використовувалися як на заняттях гуртка із малювання, так і у вільній самостійній діяльності дітей. Важливо, щоб ця робота була систематичною, послідовною та емоційною.

На наступних заняттях (другий та третій зріз) під час практичного втілення запропонованої методики використовувалися ще два способи малювання сіллю (на першому занятті з малювання сіллю використовувався спосіб, при якому діти посипали сіллю малюнок, намальований клеєм, а потім розфарбовували його фарбами).

В першому випадку для проведення заняття необхідними матеріалами були акварель, сіль і канцелярський клей. На аркуші паперу олівцями малювали квітку, за допомогою води, пензлика і акварельних фарб покривали поверхню, змішуючи кольори на свій смак. Поки фарби не висохли, додавали краплі прозорого клею, а потім посипали малюнок кам'яною сіллю. Сіль створює цікавий ефект, вбираючи пігмент з фарби при висиханні. Крім того, вона красиво іскритися.

У другому випадку необхідними матеріалами були кольорова сіль і клей ПВА. Такий спосіб відрізняється від запропонованих вище, адже на

перших двох заняттях використовували білу сіль, а в цьому разі малювали кольоровою сіллю.

Спочатку визначалися з кольором квітки та брали морську сіль певного відтінку. Потім починався саме творчий етап роботи. Покривали зображення тонким шаром клею ПВА (поступово, невеликими ділянками). Ділянка, на яку нанесли клей, посипали кольоровою сіллю (колір міг бути різний) – можна використовувати в роботі ложечку, а можна руками. Зайву сіль необхідно струсити на тарілочку. Так само продовжували далі, поки квітка не була готова.

З метою розвитку художньо-творчого потенціалу у дітей старшого дошкільного віку під час малювання сіллю пропонується використовувати різні методики.

Варіант з використанням воскових олівців

Цей спосіб «Малюємо аквареллю з сіллю» передбачає додатково використання воскових олівців. Підійде вже для більш старших дітей, а якщо вибрати складний ескіз, то і школярам така робота припаде до смаку.

Матеріали:

- білий восковий олівець;
- фарби акварельні;
- щільний аркуш А4;
- вода;
- кам'яна сіль;
- розмальовка.

Підготувати весь необхідний матеріал, а потім можна починати саме малювання сіллю і акварельними фарбами.

Необхідно роздрукувати малюнок або намалювати ескіз самостійно (наприклад, лисиця взимку). Восковим олівцем провести сніжинки і контур лисички на білому папері. Далі намочити лист і аквареллю заповнити небо, місяць, хмари. Можна використовувати різні відтінки, щоб малюнок вийшов більш насиченим.

До повного висихання картини посипати лист сіллю, яка вбере фарбу і заіскриться. Дати малюнку висохнути, потім струсити зайву сіль.

Завдяки восковому контуру сніжинки і лисиця не зливаються з фоном, а сіль додає казкового блиску пейзажу. Таку роботу можна виконати у формі листівки. Можна обрати будь-який малюнок. Наприклад, зимовий пейзаж заіскриться після використання солі.

Малювання сіллю з використанням аплікації.

Для поробки будуть потрібні:

- кольоровий папір;
- білий папір (щільний) формату А4;
- ножиці;
- клей ПВА;
- клей-олівець;
- акварельні фарби і пензлі;
- ємність для води.

Для фону краще використовувати кольоровий папір теплих тонів.

Хід роботи:

Взяти білий папір і скласти його в чотири рази, на одній складеній половинці зробити контур вази. Вирізати його і наклеїти на фон.

Дати дітям трафарети, щоб вони самостійно вирізали по три кружечки – серцевини квітів. Наклеїти їх на листок паперу так, щоб залишалось місце для стебел і пелюсток.

Тепер необхідно працювати з клеєм ПВА, промалювати стебла й листочки у квітів. Потім промалювати клеєм вазу. Для цього спочатку обвести контур, потім зробити «сіточку» на загальному тлі вази.

Рясно посипати сіллю малюнок, чекати, коли підсохне і струсити зайву сіль.

Коли сіль і клей підсохнуть, можна переходити до розфарбовування. Щоб малюнок вийшов яскравим, доцільно використовувати різні кольори.

Потрібно дозволити на цьому етапі дітям пофантазувати. Сольовий розчин з клеєм добре вбирає фарбу, тому кольори будуть яскравими.

Малювання метелика сіллю.

Такий малюнок виконується за таким же принципом, як і ваза. Тільки трафарет потрібно вирізати у вигляді метелика.

Хід роботи:

- 1) Наклеїти метелика на фон.
- 2) Промалювати клеєм ПВА контур і візерунок на метелику.
- 3) Нанести шар клею.
- 4) Коли підсохне, розмалювати.

5) На цьому етапі необхідно дати можливість дітям проявити себе і дозволити зробити будь-який візерунок для прекрасного метелика, не забуваючи промальовувати йому вусики.

Ефекти від різного виду солі.

Коли насипати сіль на непросохлу акварель, вона збирає воду і відштовхує пігмент. Тому від виду солі може вийти різний ефект (практика це підтверджує).

Якщо застосувати варіант дрібної солі «екстра», то вийдуть маленькі крапочки, схожі на дрібний сніг або туман. Головне в цій техніці – впіймати момент, коли малюнок не зовсім мокрий, щоб не розчинити кристалики, але і не сухий, інакше нічого не вийде.

Можна використовувати навіть морську велику сіль, з її допомогою можна створити різні завитки. Добре підійде для зимових пейзажів, наприклад, якщо потрібно намалювати завірюху.

Застосування такої техніки дуже широко використовується, все залежить від фантазії педагога та дітей. Підходить практично до всіх варіантів малювання аквареллю.

В результаті практичного впровадження запропонованих методик (тобто систематичне проведення занять з художньої творчості з використанням нетрадиційних методик, в тому числі малювання сіллю,

розвиток художньо-творчого потенціалу методами гри, на вулиці, на заняттях) протягом двох місяців вдалося домогтися значного зростання рівня розвитку художньо-творчих здібностей у більшості дітей.

Виховання дітей засобами різних видів мистецтва, формування у них художньо-творчого ставлення до навколишнього, потреба проявити себе у творчій діяльності можуть бути ефективні за умови, якщо буде забезпечено емоційне благополуччя дитини, якщо будуть розроблені зміст і методи, що забезпечують охорону його здоров'я (усунення перевантажень, перевтоми, гіподинамії). При взаємозв'язку навчання і творчості дитина має можливість самостійно освоювати різні художні матеріали, експериментувати, знаходити способи передачі образу в малюнку, ліпленні, аплікації.

Отже, впровадження експериментальної методики підвищення рівня сформованості художньо-естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку показало, що протягом двох місяців рівень розвитку художньо-творчого потенціалу значно покращувався в динаміці. Діти з кожним наступним заняттям проявляли більшу цікавість до нетрадиційної техніки зображувальної діяльності з використанням солі. Помітним було зростання ініціативності, самостійності у малюванні, виразності малюнку, його довершеності. Діти, окрім поставленого вихователем завдання, намагалися втілити на папері власні задуми, експериментували з різними кольорами, кількістю солі тощо.

2.3. Аналіз ефективність методики підвищення рівня сформованості художньо-творчих здібностей на заняттях з мистецтва

Заняття в групах та в гуртках художньо-творчого спрямування проходили на високій емоційній ноті, яка зберігалася у дітей на довгий час, що, на нашу думку, є найголовнішим результатом. Як зазначалося вище, саме емоційні реакції і стан дитини є критерієм дієвості художньо-творчих

здібностей. Правильно організоване, націлене на дитину заняття, викликає непідробний інтерес і відгук у кожній дитині. Емоційно насичений матеріал залишає глибокий відбиток в душі дитини. Художньо-творчим розвитком також є і духовний розвиток людини. Те, що сьогодні дитина сприймає емоційно, завтра переросте в усвідомлене ставлення до мистецтва, і до життя.

На контрольному етапі перевіримо ефективність запропонованої експериментальної методики підвищення рівня сформованості художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку. Буде проведено заняття, де вирішуватимуться такі завдання: освітні: показати дітям можливість отримання зображення за допомогою солі, вчити бачити незвичайне в звичайному; розвиваючі: розвивати образне мислення, уяву, фантазію, інтерес до творчої діяльності, дрібну моторику рук, розвивати сприйняття кольорів, почуття композиції, вміння робити висновки; виховні: виховувати акуратність в малюванні клеєм і сіллю, виховувати шанобливе ставлення один до одного в спільній роботі.

Конспект заняття з дітьми середнього дошкільного віку на тему:

«Королівство солі»

Матеріал й устаткування: листи з намальованими трафаретами, клей, пензлики, серветки, контейнери з сіллю (за кількістю дітей), Музичний супровід: українська дитяча пісня «Козачата», малюнки, аромасвічки, ящик під сіль, харчова сіль (екстра) різної структури, дрібні іграшки – казкові герої, «чарівні палички» на кожну дитину.

Хід заняття:

Діти заходять в групу, вітаються:

Зібралися всі діти в коло, я твій друг і ти мій друг.

Міцно за руки візьмемося, і один одному посміхнемося!

Я посміхаюся вам, а ви посміхніться один одному, щоб у вас весь день був гарний настрій.

Вихователь: Діти, а ви любите казки? Я теж дуже люблю! Особливо ті, в яких є добрі чарівники і феї. Сьогодні я вам хочу розповісти одну казку.

Десь далеко-далеко за морем-океаном, в тридев'ятому королівстві, в тридесятій державі живе собі, поживає фея по імені Сіль. І ця фея – не проста, вона добра чарівниця, яка любить дітей і дуже хоче з вами познайомитися.

А ви хочете потрапити в казку і познайомитися з нею? ... (відповіді дітей)

Але щоб потрапити в казку, потрібно дуже сильно, всією душею, всім серцем вірити в чудеса і всім разом вимовити чарівні слова.

Я зараз скажу вам заклинання, а ви постарайтеся його запам'ятати:

Фея: Сіль, нам допоможи, у чарівну країну перенеси,

В долоні ми плеснемо, один, два і три,

Серце своє для добра розкрий! (Діти закривають очі)

Музичний супровід: українська дитяча пісня «Козачата».

(Використання методу музикотерапії для зняття фізичного та емоційного напруження, формування стійкого бадьорого настрою і здорового емоційного збудження).

Ось ми і опинилися в казковій країні. (Вихователь показує малюнок палацу). Подивіться, який чудовий палац у феї Сіль. (Вихователь роздає дітям малюнки із палацом, діти розсідаються на стільчики.)

Діти бачать, що у намальованому палаці зачинені двері.

Павлик і Маша, допоможіть мені відкрити двері.

Дверцята в палац, відчиніться!

Фея щастя з'явися!

Фея: Доброго дня, діти! Я дуже рада вам. Моя країна Солі раніше була з зеленими лісами, гарними квітами, блакитними озерами і сонячними містами.

Жителі цієї країни були дуже щасливі, тому їм ніхто нічого не забороняв. Вони могли їсти цукерки, кататися на каруселях, бігати по

калюжах, розмовляти з незвичайними тваринами, птахами і квітами, дружити з гномами, співати і танцювати. Але одного разу злий чарівник знищив все в нашій країні. І стала вона темною і млявою.

Друзі, чи готові ви допомогти мені повернути красу в мою країну? ...
(Відповіді дітей) Дякую, що ви погодилися мені допомогти. Вам в дорозі допоможуть: вірність, доброта, сміливість і дружба. Успіху вам!

Вихователь: Хлопці, фея Сіль подарувала свічку, яка осяє нам дорогу в країну солі. (Вихователь запалює аромасвічки із запахом зеленого яблука)
(Використання методу ароматерапії: аромасвічки з запахом зеленого яблука – тонізування організму, відновлення сил і підняття настрою, благотворний вплив на емоційний стан людини).

(Вихователь зі свічкою разом з дітьми підходить до столу з сіллю)

Вихователь: А ось і чарівна країна, де живуть друзі феї Сіль. Подивіться. Як тут порожньо і сумно. Одна сіль. Але ця сіль не проста. Вона чарівна. Вона може відчувати дотики. Чути. Говорити.

Вправа «Здрастуй, сіль!»

(Діти різними способами доторкаються до солі).

Вихователь: Покладіть долоні на сіль. Давайте її погладив внутрішньої, потім зовнішньої стороною долоні. Яка сіль? .. (відповіді дітей).

Давайте з нею привітаємося: «Здрастуй сіль!».

Послухайте ... Вона, з вами вітається. Ви все чуєте? .. Погано чуєте, тому що їй сумно і самотньо. Вона каже тихим голосом.

А давайте її розвеселимо! Полоскочи її спочатку однією рукою кожним пальчиком, потім інший. А тепер полоскочи двома руками.

Тепер плавними рухами, як змійки, побігли по солі пальчиками.

Ви чуєте, як вона сміється? ...

Давайте її погладив між долонями.

Візьміть за руки сіль міцно-міцно, потихеньку відпустіть. Ще раз давайте її візьмемо за руки міцно, щоб жодна крупинка не впала з кулачків. Сіль, ми тобі допоможемо!

Вихователь: Злий чарівник заточив всіх жителів країни в темницю. Там їм темно, холодно, самотньо. Давайте ми допоможемо вийти їм звідти (Вихователь пропонує дітям взяти «чарівні палички»). Я вам пропоную акуратно чарівною паличкою розкопати сіль у всіх куточках цієї країни і визволити наших друзів з темниці.

(Діти з допомогою пензликів відкопують заховані в солі іграшки).

Я пишаюсь вами! Ви так старалися! Подивіться, як світяться у них очі, вони посміхаються вам! І ви посміхніться їм у відповідь.

Подивіться, як ми ще з вами будемо ще чарувати. (Вихователь виносить коробочки з рослинами (деревами, квітами); різними будівлями, спорудами; тваринами. Діти розставляють предмети на солі.)

Країна Солі ожила! Спасибі, мої маленькі чарівники!

Вихователь: Давайте підемо і подивимося, що для нас приготувала фея Сіль.

(Діти підходять до столів, на якому лежить кольоровий картон, коробочка з сіллю). Що це таке? Картинки кольорові. Виберіть, яка вам більше подобається. А тут ще щось є ... Та це кольорова сіль! Давайте візьмемо в руки пензлика і намажемо клеєм весь малюнок акуратно, не заходячи за контури малюнка. А тепер, дістанемо кольорову сіль і засиплемо нею потрібну частину малюнка відповідно кольору малюнка.

Давайте скажемо: «Крібле - Крабла - бумс!». Зсипайте сіль з картинки і подивіться що у вас вийшло! Так, це веселі мешканці чарівної країни. Подивіться, як вони вам посміхаються.

Фея Сіль і її друзі дякують вам за те, що ви допомогли врятувати країну від злого чарівника. Діти, я пропоную подарувати картинки із зображенням мешканців чарівної країни нашим мамам, щоб вони згадували про нашу казкову подорож. Ну, а нам прийшов час прощатися і повертатися

назад в дитячий садок. З яким настроєм ви підете в групу? (Відповіді дітей)
Я думаю, що ми з вами обов'язково зустрінемося з іншими казками, оскільки на світі багато різних казок. Далі ми визначимо результати роботи (табл.2.2.).

Таблиця 2.2.

Порівняльний аналіз рівня художньо-творчих здібностей дітей
дошкільного віку експериментальної групи

Рівні	Констатувальний етап, 12 дітей		Контрольний етап, 12 дітей	
	осіб	%	осіб	%
Низький	8	67	1	8
Середній	4	33	6	50
Високий	0	0	5	42

З табл. 2.2 бачимо, що кількість дітей експериментальної групи з високим рівнем художньо-творчих здібностей зросла з 0% (0 дітей) на початку експерименту до 34% (5 дітей) на час другого зрізу (рис.2.2.).

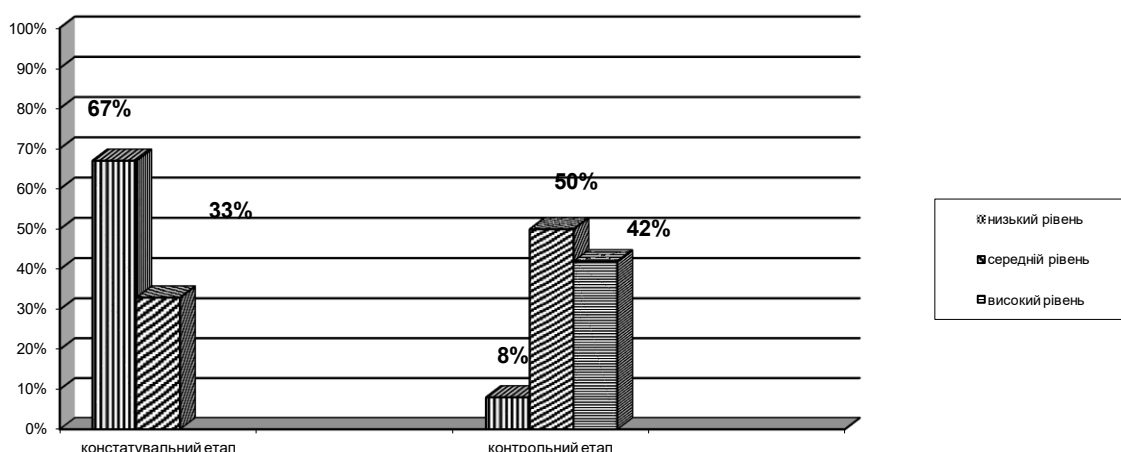

Рисунок 2.2. Моніторинг рівня художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку експериментальної групи під час констатувального і контрольного етапів експерименту

Проведення занять формувального і контрольного етапів сприяло зниженню кількості дітей з низьким рівнем художньо-творчих здібностей з 67% (8 дітей) на початок експерименту до 8% (1 дитина) станом на другий зріз. Середній рівень збільшився із 33% (4 дітей) до 50% (6 дітей) за рахунок зменшення кількості дітей із низьким рівнем.

Нетрадиційні техніки малювання, ігрові прийоми, використання різних зображувальних матеріалів та виразних засобів у їхній єдності забезпечують художній розвиток дитини. Використання нетрадиційних технік малювання дає змогу прищепити дітям любов до образотворчого мистецтва, викликати інтерес до малювання, допомагає краще засвоїти нові знання, сприяє самостійному оволодінню способами зображення.

Малювання сіллю і акварельними фарбами – новий вид творчості, заснований на здатності солі вбирати в себе кольорові пігменти. Малювання аквареллю, сіллю і клеєм для дітей дошкільного віку – це дуже цікаве і творче заняття. Якщо правильно підготуватися до роботи, то після такого заняття дитина буде завжди просити повторити це диво.

Розвиток художньо-творчого потенціалу дошкільників засобами малювання є цілісною системою, а основними науковими підходами до побудови рекомендацій можуть бути особистісно-орієнтований та діяльнісний [34, с. 354].

Орієнтуючись на окреслені теоретичні підходи в розвитку художньо-творчих здібностей дошкільників засобами малювання за основу даного процесу доцільно взяти низку вихідних принципів: принцип послідовності, наступності та культуровідповідності; принцип сенситивності та індивідуального підходу; принцип високої вмотивованості до творчої діяльності; принцип самовираження та рефлексії; принцип діалогу та співробітництва в спільній діяльності дітей та дорослих; принцип інтегративності.

З метою розвитку естетичного виховання дитини доречно користуватися такими практичними рекомендаціями.

Позиція педагога має полягати у визнанні за дитиною права на зображення світу таким, яким вона його відчуває та сприймає; дитина є господарем процесу зображення і власником продукту; продукт зображувальної діяльності дитини поліфункціональний у соціумі (він є носієм інформації про її художньо-творчий потенціал, саморозвиток, образ «Я», та «Я-концепцію»); у зацікавленому ставленні до дитини, її внутрішнього світу, індивідуально-типологічних особливостей, думок, смакових переваг, продукту образотворення; стимулюючій оцінці продукту; теплому, приязному ставленні в процесі образотворчої діяльності.

Техніка «Монотипія» полягає в тому, що людина гуашевими фарбами наносить зображення на гладку поверхню дошки або щільної плівки, а потім на цей малюнок накладає чистий аркуш паперу, в результаті чого з'являється дзеркальний відбиток.

Малювання ватними паличками розвиває творчий потенціал людини, фантазію, зосередженість, узгодженість рухів, увагу, координацію, посидючість і дрібну моторику пальців рук. За допомогою малювання ватними паличками можна вивчати кольори, пори року, цифри, букви і все що завгодно. Головним є підтримання бажання дитини творити. Дітей дуже цікавить гра, тому вся робота із ватними паличками інтерпретується через гру. Малювання ватними паличками є дуже захоплюючим і цікавим, яке завжди красиво виходить на папері.

Доцільно розробити та використовувати систему занять художньо-оформлювального циклу з різною тематикою та видами художньої практики («дизайн-проекти»). Їхньою метою має бути формування у дошкільників бажання і уміння прикрасити оточуюче середовище. Важливою частиною цієї діяльності має бути розвиток у дітей уявлення про свої роботи як самоцінні вироби. Спочатку можна пропонувати дітям оформити один предмет («серветка», «поздоровча картка»), потім оформити певну зону інтер'єру (панно, колаж). Надалі всі роботи дітей потрібно використовувати

для прикрашання основних об'єктів предметно-просторового середовища дитячого садка: музичного і спортивного залів, вестибюлю, спальні.

Інтерес є рушійною силою творчості, він спонукає дітей до експериментування з матеріалами. Вивчення властивостей матеріалу допоможе дитині самостійно винайти оригінальний спосіб зображення і проявити творчість [40, с. 108].

Можна сформулювати основні умови успішного художньо-естетичного виховання дитини у гуртковій роботі:

- попередній розвиток творчих здібностей дитини (малювання, читання казок, складання творчих оповідань, знайомство з різними природними матеріалами тощо);

- створення атмосфери та системи стосунків, які стимулюватимуть дитину до різноманітної творчої діяльності;

- врахування зацікавленості, бажання, інтересу дитини до вибору творчої діяльності, надання свободи вибору для самовираження (образність, асоціативність, імпровізація), можливість чергування видів творчої діяльності, їх тривалість;

- обережне втручання у педагогічний процес, з наголосом на індивідуальні особливості розвитку дитини.

Одним із головних завдань є визначення педагогічних умов розвитку художньо-естетичного виховання для дітей старшого дошкільного віку.

Педагогічними умовами можна визначити такі:

- розроблення та впровадження інноваційного методичного забезпечення для занять образотворчим мистецтвом з дітьми старшого дошкільного віку;

- підготовка вихователів закладах дошкільної освіти до роботи з дітьми старшого дошкільного віку щодо розвитку художньо-творчих здібностей;

- педагогічно-мистецьке інформування батьків дітей дошкільного віку з метою залучення їх до співтворчості з вихователями та власними дітьми [24, с. 211].

За для забезпечення першої умови необхідною є емоційно-позитивна атмосфера, що налаштовує дітей на позитивне ставлення до творчого процесу. З метою мотивування дитини на художньо-творчу діяльність можна використовувати ігрову мотивацію. Всі завдання повинні бути цікавими, оригінальними, не довготривалими та носити ігровий характер. Завдання повинні змінюватися цікавими доповненнями та уточненнями.

Отже, проведені дослідження показали, що запропонована методика підвищення рівня сформованості художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку сприяє формуванню та розвитку дітей дошкільного віку за умови систематичності та використання різних прийомів під час проведення занять в групах та в гуртках.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши психолого-педагогічну та методичну літературу з досліджуваної теми, було зроблені висновки відповідно до сформульованих завдань.

1. Проаналізувавши педагогічну та психологічну літературу з проблеми художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку, можна зробити висновок, що художньо-творчі здібності дітей дошкільного віку займає одне з провідних місць в змісті дошкільного освітнього процесу, де на перше місце висуваються проблеми передачі дошкільнятам досвіду поколінь через прилучення до культури країни і малої Батьківщини, формування емоційно-ціннісного ставлення до світу, створення умов для саморозвитку особистості, розуміння та створення прекрасного.

Розвиток творчої особистості є одним з важливих завдань освітнього розвитку будь-якої успішної держави, яка здатна до прояву власного потенціалу й самореалізації, що стане першим щаблем до духовного, культурного та естетичного збагачення нації. Говорячи про самореалізацію дитини важливо розуміти, що вона є неможливою без закладених раніше творчих начал – формування та розвитку художньо-творчих здібностей. Узагальнення класичної та сучасної психології й педагогіки дають змогу стверджувати, що основні новоутворення дошкільного дитинства засвідчують факт становлення дошкільника як особистості, перетворення його на суб'єкт різних видів діяльності. Підґрунтям творчого самовираження є різні види мистецтва. Ланкою, яка пов'язує дитину і мистецтво, є естетичне виховання, яке можна розглядати, як залучення дитини до мистецтва; цілеспрямований та організований процес оволодіння основами художньої культури за умов набуття знань про мистецтва; прищеплення вміння сприйняття й оцінки змісту, форми, жанрів різноманітних мистецьких творів.

2. Поряд із фізичним, розумовим і художньо-творчим здібностей дітей на заняттях і під час режимних моментів, значне місце в роботі дитячого

садка займає гурткова робота, де педагоги можуть приділити велику увагу різним сторонам естетичного розвитку – образотворчому, музичному мистецтву, оформленню приміщення, використанню художніх творів. Серед занять гурткової роботи, що проводиться з дітьми, чимала частка належить організації діяльності, під час якої діти малюють, ліплять, слухають художню літературу, застосовують нетрадиційні техніки образотворчої діяльності. Естетичний розвиток здійснюється під впливом дійсності (природи, побуту, праці і суспільного життя) і мистецтва (музики, літератури, театру, творів художньо-декоративної творчості). Форми організації естетичної діяльності у гуртковій роботі різноманітні – це ігри, заняття, екскурсії, свята, розваги. Дуже важливо, щоб робота вихователя в цьому напрямі будувалася на науковій основі і проходила за певною програмою, яка враховує сучасний рівень розвитку різних видів мистецтва, з дотриманням принципу поступовості, послідовного ускладнення вимог, диференційованого підходу до знань і вмінь дітей різних вікових груп.

3. У основі методики підвищення ефективності організації на заняттях в групі та в гуртковій роботі художньо-творчі здібності спрямовані на дітей дошкільного віку знаходяться художньо-творчі завдання, що пропонуються дітям у процесі занять образотворчою діяльністю і поза нею. Діяльність занять в гуртках художньо-творчих здібностей, спрямування має добиратися за такими напрямками: завдання на розвиток уяви; завдання на розвиток сприйняття; завдання з використанням різноманітних художніх технік. Образотворче мистецтво й малювання дітей загалом, та використання нетрадиційних технік зокрема, загострює сприйняття, естетичні відчуття дитини, розвиває уяву, сприяє вдосконаленню художньої діяльності. Воно дозволяє дитині виявити свої думки, почуття, ставлення й індивідуальність у художньо-творчій діяльності. Проведення занять з використанням нетрадиційних технік, зокрема малювання сіллю, сприяє зняттю дитячих страхів; розвиває впевненість у своїх силах; розвиває просторове мислення; вчить дітей вільно висловлювати свій задум;

спонукає дітей до творчих пошуків і рішень; вчить дітей працювати з різноманітним матеріалом; розвиває почуття композиції, ритму, колориту, кольоросприйняття; почуття фактурності і об'ємності; розвиває дрібну моторику рук; розвиває творчі здібності, уяву і політ фантазії. Під час роботи діти отримують естетичне задоволення.

4. Експериментальна методика підвищення рівня сформованості художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку має на меті формування та розвиток художньо-творчого потенціалу дітей дошкільного віку за допомогою малювання сіллю, для чого систематично проводилися заняття гуртка, де діти малювали сіллю з використанням різних прийомів. Також робота по підвищенню рівня художньо-естетичного виховання проводилася не лише на заняттях із малювання, а також і у вільний від занять час. Систематичне виконання поставлених завдань дозволило збільшити частку дітей з високим рівнем розвитку художньо-творчих здібностей з 0 (0%) до 5 (42%) дітей, з середнім рівнем – із 4 осіб (33%) до 6 (50%), а частку дітей з низьким рівнем скоротити із 8 (67%) старших дошкільнят до 1 (8%).

Система педагогічних умов, що забезпечить ефективну активізацію художньо-творчих здібностей дітей дошкільників у процесі занять в групах та в гурткової роботи має включати: урахування вихователями особливостей мети та завдань активізації художньо-естетичного виховання дітей; здійснення поетапного розвитку складових художньо-творчих здібностей дітей дошкільників у процесі образотворчої діяльності; стимулювання в виховному процесі художньо-творчої активності дітей шляхом використання спеціально дібраних педагогічних засобів та врахування відповідних чинників соціокультурного середовища; комплексне методичне забезпечення підвищення рівня художньо-творчих здібностей дітей дошкільників у процесі образотворчої діяльності загалом та під час використання нетрадиційних технік малювання зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананьев А.Б. Психология чувственного познания. - М.: Изд. АПН СССР, 1980. – 48 с.
2. Андреев А.П. Художественное мышление как эстетическая категория. – М.: Знание, 1981. – 64 с.
3. Анищенко Н.В. Формирование художественного восприятия младших школьников средствами комплексного взаимодействия искусства: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / НИИ педагогики. – Киев, 1992. – 18 с.
4. Афоніна В. О. Розвиток творчих здібностей дошкільників через український фольклор засобами гурткової роботи / В. О. Афоніна // Обдарована дитина. – 2012. – № 5. – С. 31–35.
5. Бакушинский А.В. О задачах и методах художественного воспитания / Вопросы эстетического воспитания в советской школе, 1924-1929. – М.: Просвещение, 1967. – 416 с.
6. Бакушинский А.В. Искусство детей // Искусство детей: Сб. ст. – Л.: Изд. Ленингр. обл. Союза сов. художников, 1935. – С. 11–27.
7. Балабіна Л. В. Роль гурткової роботи у валеологічній освіті дошкільників / Л. В. Балабіна // Таврійський вісник освіти. – 2014. – № 1. – С. 37–43.
8. Барвіна Н. О. Художньо-естетична потреба як духовна домінанта сучасної вищої освіти / Н. О. Барвіна // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – 2016. – № 5 (74). – С. 38–52.
9. Бахтин М.М. Искусство слова и народная смеховая культура / Рабле и Гоголь // Контекст. 1972. – М.: Наука, 1973. – С. 248–259.
10. Богущ А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти / А. М. Богущ. – Х. : Вид-во «Ранок», 2011. – 176 с.
11. Борев Ю.Б. Эстетика. – М.: Политиздат, 1998. – 495 с.
12. Булавіна В. М. Вплив гри на музично-естетичний розвиток дітей раннього віку / В. М. Булавіна, І. В. Мадіч // Таврійський вісник освіти. – 2011. – № 2. – С. 42–47.

13. Булгакова Т. М. Історико-педагогічні основи художньо-естетичного виховання особистості / Т. М. Булгакова // Молодий вчений. – 2016. – № 2 (29). – С. 261–264.
14. Буров А.И. Эстетическая сущность искусства. – М.: Искусство, 1956. – 185 с.
15. Ващенко Г. Виховний ідеал : підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків / Г. Ващенко. – Л. : Всеукраїнське педагогічне товариство ім. Григорія Ващенка, 2006. – Т. 1. – 2006. – 278 с.
16. Виготський Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л.С. Виготський. Психологический очерк: Кн. для учителя. 3-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – 93 с.
17. Виготський Л.С. Психология искусства / Л.С. Виготський. – М.: Педагогика, 1987. – 344 с.
18. Витковская Н.С. Формирование эстетической культуры младших школьников: из опыта работы. – К.: Рад. шк., 1985. – 136 с.
19. Владимірова А. Л. Актуальність проблем естетичного виховання дітей засобами національного пісенного фольклору / А. Л. Владимірова // Наука і освіта. – 2011. – № 4 (Педагогіка). – С. 71–73.
20. Голюк О. А. Характеристика типів розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку / О. А. Голюк, Н. О. Пахальчук // Наука и инновации в современном мире: образование, воспитание, физическое воспитание и спорт. В 2 книгах. К. 1.: монографія [авт. кол.: Безрукова Н. П., Львович И. Я., Преображенский А. П. и др.]. Одесса : КУПРИЕНКО С. В. 2017. С. 67–91.
21. Гоменюк В. Формування морально-естетичних здібностей у дітей дошкільного віку (на матеріалах фольклорного весняного циклу) / В. Гоменюк // Молодь і ринок. – 2011. – № 10. – С. 163–166.
22. Гончар Т. Особливості естетичного виховання дошкільнят / Т. Гончар // Вісник науково-методичних досліджень Вінницьк. гуманіт.-пед. коледжу. – 2014. – Вип. 2. – С. 78–82.

23. Григоренко В. Є. Художньо-естетичний потенціал декоративно-ужиткового мистецтва в формуванні естетичного ставлення до навколишнього дійсності у дітей старшого дошкільного віку / В. Є. Григоренко // Науковий часопис. – 2009. – Випуск 13. – С. 39–43.

24. Дитина у дошкільні роки : комплексна додаткова освітня програма [під ред. К. Л. Крутій]. Запоріжжя : Ліпс, 2011. – 188 с.

25. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. Наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк ; авт. кол. : Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко [та ін.] ; нак. ред. Г. В. Беленька, М. А. Машовець ; Мін. осв. і науки України, Київ, ун-т ім.Бориса Грінченка, К. : Київ, ун-т ім. Бориса Грінченка, 2016. – 304 с.

26. Долинна О. Гурткова робота / О. Долинна, О. Низковська // Дошкільне виховання. – 2004. – №11. – С. 8–9.

27. Дронова О. О. Мистецтво скульптури як чинник та середовище виховання естетичної культури особистості в старшому дошкільлі / О. О. Дронова, С. В. Огурцова // Вісн. Глухів. держ. пед. ун-ту. Серія: Пед. науки. Глухів. держ. пед. ун-т. – Глухів : ГДПУ, 2007. – Вип. 9. – С. 14–19.

28. Закон України «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 р. № 2628-III. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2628-14>.

29. Закон України «Про освіту» від 5.09.2017 № 2145-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>.

30. Ільницька М. В. Специфіка організації художньо-естетичної діяльності дітей дошкільного віку / М. В. Ільницька, К. Микуліна // Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 26–27 жовтня 2017 р., Мукачево. Ред.кол. : Т. Д. Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2017. – С. 150–151.

31. Калініна Л. Естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема / Л. Калініна // Дошкільне виховання // 2013. – № 3/4. – С. 73–80.

32. Квятковский Е.В. Творческая деятельность – важнейшее условие повышения воспитательного влияния художественной литературы на учащихся / Сов. педагогика. – 1977. – № 6. – С. 98–108.

33. Клопова Л. Ярмарок майстрів: комбіноване заняття з художньо-естетичного розвитку для дітей старшого дошкільного віку / Л. Клопова // Дитячий садок. – 2014. – Берез.(№ 5). – С. 34–36.

34. Комаровська О. А. Художньо обдарована особистість: сутність, реалії, розвиток : монографія / О. А. Комаровська. – Івано-Франківськ : НАІР, 2014. – 412 с.

35. Комаровська О. А. Художньо обдарована особистість: сутність, реалії, розвиток : монографія / О. А. Комаровська. – Івано-Франківськ : НАІР, 2014. – 412 с.

36. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей : Навчальний посібник / В. П. Котляр. – Запоріжжя : Просвіта, 2003. – 188 с.

37. Кривокурс О. М. Естетичне виховання дошкільника засобами пізнання природи на основі педагогічних поглядів С. Ф. Русової / О. М. Кривокурс // Світ виховання. – 2014. – № 4. – С. 56–58.

38. Кудина Г.Н. Как развивать художественное восприятие у школьников / Г.Н. Кудина, А.А. Мелик-Пашаев, З.Н. Новлянская. – М.: Знание, 1988. – 80 с.

39. Кузин В.С. Основы обучения изобразительному искусству в общеобразовательной школе: Пособие для учителя / В.С. Кузин – М.: Просвещение, 1972. – 270 с.

40. Курганов С.Ю. Ребенок и взрослый учебник диалога / С.Ю. Курганов. – М.: Просвещение, 1989. – 127 с.

41. Лазаренко Г. А. Музичне мистецтво – один з ефективних засобів формування художньо-естетичного смаку дітей дошкільного віку / Г. А. Лазаренко // Педагогіка формування твор. особистості у вищ. і загальноосвіт. школах : зб. наук. пр. Класич. приват. ун-т. Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2011. – Вип. 16. – С. 173–178.

42. Лебедєва А. В. Естетичне ставлення особистості до буття: зміст і структурні компоненти / А. В. Лебедєва // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету : зб. наук. праць. Мелітополь : Вид-во «Мелітополь», 2012. – Вип.3. – С. 142–51.

43. Левадна Л. М. Мовленнєвий та художньо-естетичний розвиток дітей раннього віку (за Базовою програмою «Я у Світі») / Л. М. Левадна // Дошкільний навч. закл. – 2010. – № 9. – С. 50–56.

44. Лобчук Л. О. Відкриваємо красу світу : заняття гуртка з ознайомлення дошкільників із творами образотворчого мистецтва / Л. О. Лобчук // Дошкільний навч. закл. – 2013. – № 5. – С. 37-42.

45. Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дітей дошкільного віку : ареф. дис. ... докт пед. наук : 13.00.02 / Н. І. Луцан. – О., 2005. – 42 с.

46. Максименко Л. Рекреаційний вплив гуртка із флорболу на фізичний розвиток і підготовленість дітей 5-ти і 6-ти років / Л. Максименко // Фізична культура, спорт та здоров'я нації. – 2016. – Вип. 1 (20). – С. 104-109.

47. Маляко В. О. Чи можна навчити творчості? / В. О. Маляко // Обдарована дитина. – 2001. – № 2. – С. 3-5.

48. Матвієнко С. І. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб / С. І. Матвієнко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 298 с.

49. Медведєва Н. В. Проблема творчого художнього сприймання / Н. В. Медведєва // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України ; за ред. В. О. Моляко. – Житомир, 2008. – Т. 12. : Проблеми психології творчості, вип. 5, ч. 1. – С. 68–77.

50. Оганов А.А. Произведения искусства и художественный образ / А.А. Оганов. – М.: Знание, 1987. – 64 с.

51. Онищенко І. В. Дитяча література як засіб формування естетичної свідомості дошкільника / В. І. Онищенко // Педагогічні науки : зб. наук. пр. Херсон. держ. ун-т. Херсон : Вид-во ХДУ, 2008. – Вип. 50, ч. 1. – С. 353–356.

52. Основи художньої культури. Частина 1. Теорія та історія світової художньої культури / За ред. В.О. Лозового, А.В. Анчиної. – Харків: Основа, 1997. – 320 с.

53. Половіна О. А. Формування естетичного ставлення до природи засобами образотворчого мистецтва у старших дошкільників (на матеріалі ознайомлення з пейзажним живописом) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова / О. А. Половіна. – К. : [б. в.], 2007. – 20 с.

54. Рагозіна В. Художні техніки в естетичному розвитку дошкільників (малювання пальчиками) / В. Рагозіна // Мистецтво та освіта. – 2012. – № 2. – С. 27–42.

55. Рубинштейн С.Л. О мышлении и путях его развития / С.Л.Рубинштейн . – М.: Изд-во АН СССР, 1958. – 147 с.

56. Рудницька О. Світоглядна функція мистецтва / О.Рудницька // Мистецтво та освіта. – 2001. - № 3. – С. 10-12.

57. Савченко Р. А. Компетентнісний підхід у музичній підготовці майбутніх педагогів дошкільної освіти / Р. А. Савченко // Вісник Луганськ. нац. у-ту імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2011. – № 7 (218). – Ч.ІІ. – С. 144–148.

58. Сакулина Н.П. Художественные экскурсии с детьми / В. кн. Революция – искусство – дети. Материалы и документы. Из истории эстетического воспитания в советской школе. 1924-1929. – М.: Просвещение, 1967. – С. 110-114.

59. Семенов О. С. Управлінські засади гурткової роботи зі старшими дошкільниками в позашкільному навчальному закладі / О. С. Семенов // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка ; Ін-т пед. НАПН України. – 2016. – Вип. 21 (2-2016). – Ч. 2. Кам'янець-Подільський, 2016. – С. 225–230.
60. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості / С. О. Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.
61. Соцька О. П. Художньо-естетичний розвиток дітей дошкільного віку / О. П. Соцька // Наук. вісн. Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – О. : ПНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2012. – № 5/6. – С. 106–112.
62. Старовойт Л. В. Художньо-естетичне виховання дошкільників засобами ліплення / Л. В. Старовойт // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : Зб. наук. праць. – Випуск 43. Редкол. : В. І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. – С. 131–135.
63. Столович Л.П. Предмет эстетике / Л.П. Столович. – М.: Искусство, 1961. – 114 с.
64. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям ; [уклад. О. Сухомлинська] / В. О. Сухомлинський. – Вид. 2-е. – Х. : Акта, 2018. – 537 с.
65. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : [підручник] / Г. В. Сухорукова, О. О. Доронова, Н. М. Голота, Л. А. Янцур. – К. : Видав. дім «Слово», 2010. – 376 с.
66. Тарасенко Г. С. Відкрийте дітям дивосвіт природи: poradnik для батьків з виховання душі і серця дитини / Г. С. Тарасенко. – Вінниця, 2008. – 240 с.

67. Темченко С. М. Формування художньо-естетичної культури дошкільників як складової духовної культури / С. М. Темченко // Таврійський вісн. освіти. – 2013. – № 2. – С. 113–120.
68. Теория эстетического воспитания. Сб. науч. тр. / Под. ред. Н.А. Кушаева., В.И. Лейбсона. – М.: НИИ ОН, 1977. – 64 с.
69. Устименко К. Українська національна ідея: витоки і сьогодення / К. Устименко // Матеріали доп. Всеукр. наук.-практ. конф. 7–8 жовтня 2000 року. Голов. ред. В. Г. Кузь ; Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. К. : Знання, 2001. – С. 93–103.
70. Фабрицій Н. Художньо-естетичне виховання старших дошкільників як психолого-педагогічна проблема / Н. Фабрицій, Г. В. Борин // Матеріали ІІ науково-практичної конференції «Соціальні трансформації у кризовий період». – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – С. 234–236.
71. Фохт-Бабушкин Ю.У. Искусство и духовный мир человека / Ю.У.Фохт-Бабушкин. – М.: Знание, 1982. – 110 с.
72. Шевченко Г.П. Эстетическое воспитание в школе: Учеб. -метод. пособие / Г.П.Шевченко. – К.: Рад. школа, 1985. – 114 с.
73. Шелег Т. В. Психологічні аспекти розвитку творчого «Я» дитини : наук.-метод. посіб. / Т. В. Шелет. – К. : СІТІПРІНТ, 2013. – 125 с.
74. Шелестова Л. В. Пізнання світу та естетичний розвиток старших дошкільників засобами образотворчого мистецтва / Л. В. Шелестова // Освіта та розвиток обдар. особистості. – 2014. – № 9/10. – С. 49–53.
75. Шестаков В.П. Проблемы эстетического воспитания / очерки истории/. – М.: Изд-во «Высшая школа», 1962. – 120 с.

ДОДАТКИ

Додаток А.

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Шумська Анна Іванівна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів

навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

_____ (дата)

Шумська Анна Іванівна
_____ (підпис)

Анна Шумська
_____ (ім'я, прізвище)

Додаток Б.

ДОВІДКА**про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці**

кваліфікаційної роботи СВО Бакалавр

спеціальності 012 Дошкільна освіта (заочна форма)

Автор роботи	Шумська А.
Назва роботи	Розвиток художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами образотворчої діяльності
Факультет	Педагогічний факультет
Науковий керівник	доцент Голінська Т.М.
Роботу перевірено за допомогою програмного засобу	Unicheck
Ідентифікаційний номер роботи	ID файлу: 1002522712
Результати перевірки	Схожість 95,8%

Директорка Наукової бібліотеки

Нателла АРУСТАМОВА

Бібліотекарка I категорії

Стефанія Соболю

Звіт про повторну перевірку кваліфікаційної роботи на унікальність

